8 ДЕКАБРЬ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ КУНИ

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

7 декабрь, шанба, 1996 йил

Сотувда эркин нархда. № 249 (1501)

ЯНГИ ТЕХНИКА ШАРОФАТИ

Ип газлама ишлаб чиқариш билан шуғулланаётган «Пойтуғ» акционерлик жамиятида маънавий эскирган дастгоҳлар ўрнига янги дастгоҳлар ўрнатилиши меҳнат жамоасининг иқтисодий аҳволини анча яхшилайди.

Андижон вилоятининг Избоскан туманида жойлашган бу корхона мавоза асосида Новосибирскдан 50 та замонавий дастгоҳ олди. Янги техника эни 160 сантиметрли сурупдан бир кеча-кундузда 70 минг метргача тўқиб чиқаришга имкон беради. Бундай газлама хорижда ҳам харидоргир ҳисобланади. Яқин орада Новосибирскдан яна 17 та дастгоҳ олинади.

Ҳозир «Пойтуғ» акционерлик жамиятида ип газламанинг махсус кийимлар тикиш ва рўзғор буюмлари тайёрлаш учун ишлатиладиган икки янги турини ўзлаштиришга тайёргарлик кўрилмоқда. Айни пайтда корхонанинг ўзида тикув цехи очишга қарор қилинди.

ВАТАН МУКОФОТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Президент Ислом Каримов Фармонига кўра Ўзбекистон мустақиллигининг беш йиллик байрами арафасида республика иқтисодиёти ривожига қўшган ҳиссаси, мамлакатда тинчлик ва осойишталикни, миллатлараро тотувликни таъминлаш, ёш авлодни истиқлол ғоялари руҳида тарбиялаш йўлидаги улкан хизматлари учун юртдошларимиздан катта бир гуруҳи Ватаннинг юксак орден ва медаллари ҳамда фахрий унвонлари билан тақдирланган эди. Шунингдек, Амир Темур ва Темурийлар даврида бунёд этилган тарихий ёдгорликларни таъмирлаш борасидаги ишлари учун бир гуруҳ усталар Алишер Навоий номидаги давлат мукофотига сазовор бўлди.

6 декабрь куни республика Вазирлар Маҳкамасида ана шу мукофотларни топшириш маросими бўлиб ўтди. Тантанали маросимда Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади.

Гўзал ва обод ватанимизнинг Асосий қонуни -- Ўзбекистон Конституцияси қабул қилинганига тўрт йил тўлиши арафасида, биз мамлакатимизнинг ишлаб чиқариш, саноат, қишлоқ хўжалиги, фан ва маданият соҳаларида меҳнат қилиб, катта ютуқларни қўлга киритган бир гуруҳ ватандошларимизга давлатимизнинг юксак мукофотларини топшириш маросимига йиғилдик, деди давлатимиз раҳбари.

Ҳалол меҳнатнинг қадрига етиш, элу юрт бахт-саодати, унинг тараққиёти йўлида фидокорона меҳнат қилган ўғил-қизларининг хизматларини муносиб тақдирлаш -- халқимизга хос азалий фазилатдир.

Биз бугун адолатли, инсонпарвар жамият қураётган эканмиз, аввало, одамларимизнинг қилаётган ишларига, меҳнатига ҳурмат билан қараш, қадрлаш, уларнинг қадр-қимматини жойига қўйиш сиёсатимизнинг пойдевори бўлиши шарт. Чунки одам бу дунёда ўзининг керакли эканини англаб яшаса, қилган эзгу ишларининг беиз кетмаслигига ишонч ҳосил этса, ўзига муносиб иззат-икром кўрса, бундай муносабат меҳнатчиларнинг эл-юрт, жамият олдида фарзандлик бурчини бажаришида ўз самарасини бериши муқаррардир.

Аслида ҳар қандай мукофот ва рағбат замирида инсоннинг ақл-заковати ва меҳнатига, ўз илму ҳунарига меҳр билан қарашига ва маҳорат кўрсатишига чуқур эҳтиром мужассамдир. Биз бугун фидокорона меҳнати, кашфиёт ва ихтиролари, санъат асарлари билан халқимизнинг моддий ва маънавий юксалишига хизмат қилаётган ва шу боис, бугунги олий мукофотларга сазовор кўрилган ватандошларимиз билан чин дилдан фахрланамиз.

Ватанимиз орден ва медаллари мазмун-моҳияти билан ҳам, ташқи кўринишию жозибаси билан ҳам ҳавас қилгулик. Уларнинг номида ва шаклида биз танлаб олган йўл, буюк мақсадларимиз, ҳоҳиш-иродамиз, Ватан ва миллатга муносабатимиз ифода этилгандир. Бунинг буюк маъноси бор. Зеро, улар ҳалол ва баракали меҳнат қилган, элим деб, юртим деб ёниб яшаётган ҳар бир инсон учун олий ном, олий даража, олий қадриятдир!

Биз Ўзбекистоннинг келажаги шонли ўтмиши каби буюк бўлади, халқимиз фаровон турмуш ва осойишта ҳаётга албатта эришади ва шулар орқали жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллайди, деб ишонч билдирар эканмиз, биринчи галда сиз каби фидойи, заҳматкаш, салоҳиятли илму ҳунар эгаларига таянамиз.

Сизларнинг ўз соҳангизда эришган ютуқларингиз, ҳаётий тажрибаларингиз, инсоний фазилатларингиз, тафаккур қудратингиз барча учун, аввало, ўсиб келаётган ва камол топаётган ёш авлодимиз учун ҳамиша ибрат ва намуна бўлиб хизмат қилади, -- дея таъкидлади Президент. -- Бу ибратнинг маъноси битта: у ҳам бўлса, она юртимиз, Ўзбекистонга садоқатли фарзанд бўлиб хизмат қилиш, уни ёмон кўзлардан, ёвуз кучлардан асраш, керак бўлса, бу йўлда ҳатто жон фидо этишга ҳам қодир бўлиш!

Ўзбекистон ўз тараққиётининг машаққатли, мураккаб, зиддиятларга тўла, аммо ғоят шарафли йўлидан юксак мақсад сари, оғишмай бормоқда. Бу йўлнинг барча пасту баландликлари, қувонч ва изтироблари, ютуқ ва камчиликлари, бутун халқимиз қатори сизларга ҳам яхши аён. Босиб ўтаётган йўлимиз қанчалар оғир ва қийин бўлмасин, истиқлол йиллари бизнинг мустақил яшаш ва мустақил тафаккур юритишга қодир миллат эканимизни жумлаи жаҳонга ёрқин намоён қилмоқда.

Биз жаҳон ҳамжамиятига кириб борадиган ўз йўлимизни топиб олдик ва бу йўлда дастлабки, шу билан бирга, салмоқли қадамлар қўймоқдамиз. Бу ҳаракатлар, иншооллоҳ, ўзининг ижобий самарасини беришига халқимиз ишонди. Бу ишончини юртимизда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлашда, моддий ва маънавий ҳаётимизда ижобий мақсадлар сари босқичма-босқич қадам қўйиб, сезиларли натижаларга эришишда ифода қилмоқда.

Ўтган йиллар мобайнида халқимиз, жамиятимиз қўлга киритган энг катта ютуқлардан бири айнан мана шу деб айтсак, ўйлайманки, хато қилмаймиз.

Ўзбекистонимизнинг эртанги куни маънавий-маданий баркамол, руҳан тетик, мустақил фикрлаш ва ишлаш қобилиятига эга бўлган, замонасининг илмий-техника тараққиёти талабларига мос, касб-кор маҳоратини ўзида мужассам этган, ғурури баланд, иймони бутун, иродаси бақувват, чинакам ватанпарвар, инсофли ва ориятли инсонлар қўлида деб айтсак, асло муболаға бўлмас.

«Мардлик ва мурувватни Оллоҳ ҳам, халқ ҳам улуғлайди», дейди соҳибқирон бобомиз Амир Темур. Сизлардаги ана шундай гўзал фазилатлар ҳаммамизни мамнун ва мафтун этади. Ўзбекистон сиз ва сизлар каби азамат, танти одамлари меҳнати билан буюк келажагини қуради, -- деди Ислом Каримов.-- Сизларни улуғ ва қутлуғ Ватанимизнинг олий мукофотлари билан яна бир бор чин қалбимдан табриклайман.

Фурсатдан фойдаланиб, сизларни ва барча ватандошларимизни халқимизнинг улкан байрами -- Конституция куни билан самимий табриклайман. Барчангизга омонлик-рўшнолик, оилаларингизга бахт-саодат тилайман.

Президент Ислом Каримов йиғилганларнинг олқишлари остида Андижон вилояти Шаҳрихон туманидаги «Олтин водий» жамоа хўжалиги дончилик бригадаси бошлиғи Содиқжон Абдурасулов, Самарқанд махсус илмий-таъмирлаш ишлаб чиқариш устахонаси таъмирловчиси Мирумар Асадов, Наманган вилояти туғруқхонаси бўлим мудири Айшахон Қўчқорова, Ўзбекистон Республикаси «Қизилқумнодирметаллолтин» давлат концерни раиси Николай Кучерский ва Сурхондарё вилояти Денов тумани Собир Раҳимов номидаги жамоа хўжалиги раиси Иброҳим Файзуллаевга ватанимизнинг олий мукофоти -- «Ўзбекистон Қаҳрамони» унвони гувоҳномаси ва «Олтин юлдуз» нишонларини топширди.

Саноат, қишлоқ хўжалиги, фан ва маданият, маориф, спорт ва санъат соҳалари намояндалари, ҳарбийлар давлатимиз раҳбари қўлидан юксак мукофотларни олиш шарафига муяссар бўлдилар.

Маросимда республика Олий Мажлиси Раиси Э. Халилов Президент Ислом Каримовни «Мустақиллик» ордени билан мукофотлаш тўғрисидаги Олий Мажлис қарорини ўқиб эшиттирди ва юртбошимизга юксак орденни топширди. Президентимизнинг миллий давлатчиликни тиклаш, Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш борасидаги тарихий хизматлари ана шу олий мукофот билан тақдирланди.

Мукофотланганлар номидан сўзга чиққан «Ўзбекистон Қаҳрамони» унвони нишондорлари -- Н. Кучерский, И. Файзуллаев, «Буюк хизматлари учун» ордени соҳиби, атоқли шоир Эркин Воҳидов, «Меҳнат шуҳрати» ордени билан тақдирланган машҳур боксчи А. Григорян ва бошқалар ҳурмат ва эътибор учун миннатдорлик билдириб, Ватанимиз равнақи йўлида янада самарали меҳнат қилажакларини изҳор этдилар.

Барчамизнинг ниятимиз -- меҳнатсевар ва бағрикенг халқимизга муносиб ҳаёт шароити яратиш йўлида меҳнат қилишдир, -- деди Ислом Каримов маросим ниҳоясида.

—Улуғ неъмат -- мустақиллигимизнинг илк самараларинигина кўряпмиз. Келажагимиз пойдеворини бунёд этмоқдамиз. Асосий ютуқлар ҳали олдинда. Энг муҳими, одамлар, уларнинг дунёқараши ўзгармоқда. Шундай экан, ёруғ кунларга, албатта, етамиз. Сиздек фидойи фарзандлари бор экан, Ўзбекистон келажакда, албатта, буюк давлат бўлади!

Маросимда республика Бош вазири Ў. Султонов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосарлари И. Жўрабеков, Қ. Обидов, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари Т. Алимов, Ў. Раҳматов, Олий Мажлис Раиси ўринбосарлари Б. Бугров, Б. Шодиева, Бош вазир ўринбосарлари, Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлаганов қатнашди.

(ЎзА).

СУРАТЛАРДА: мукофотларни топшириш пайти.

А.ТЎРАЕВ олган суратлар.

1997 ЙИЛ -- ИНСОН МАНФААТЛАРИ ЙИЛИ БЎЛСИН

6 декабрь куни пойтахтимиздаги «Туркистон» саройида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг тўрт йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди. Шу муносабат билан бу ерга Тошкент шаҳар жамоатчилиги вакиллари, пойтахт меҳмонлари, хорижий давлатларнинг мамлакатимиздаги элчихоналари ҳамда Тошкентда фаолият кўрсатаётган халқаро ташкилотларнинг вакиллари келди.

Тантанали йиғилишни Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлаганов очди.

Ўзбекистон давлат мадҳияси янграйди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди раиси Б. Эшонов мустақил Ўзбекистон Конституциясининг тарихий аҳамияти тўғрисида маъруза қилди.

Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов тантанали йиғилиш қатнашчилари ҳузурида сўзга чиқди.

Юртбошимиз бугунги байрам, асосий қонунимиз қабул қилинган кунда эришган ютуқларимиз билан бирга йўл қўйилган камчиликларни ҳам очиқ тан олиш лозимлигини таъкидлади.

— Ўтган давр ичида биз дунёга чиқдик, —деди жумладан Ислом Каримов. —Биз жаҳонни, дунё эса бизни англай бошлади. Кўплаб хорижликлар бугун янги турмушни қуришда биз билан ҳамнафас бўлмоқда. Европага ва дунёнинг бошқа ривожланган давлатларига ташрифлар чоғида улардан кўп нарсаларни ўрганмоқдамиз, уларга ҳавас қилмоқдамиз.

Бизда аввало уларда́ги эркин ҳаёт ҳавас уйғотади. Шу ўринда инсоннинг умри бетакрорлигини, унга берилган ҳаёт Аллоҳнинг буюк инъоми эканини таъкидлаш жоиз. Аслида инсон бахт учун, дунё неъматларидан баҳраманд бўлиш учун туғилгандир.

Ривожланган давлатлардаги биз учун ибратли яна бир нарса давлат ва жамиятнинг инсонга ҳуқуқий кафолатлар беришидир. Конституцияда мустаҳкамланган бу кафолатлар барча учун баробардир. Бу қоидаларнинг амалга ошиши учун жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз ҳиссасини қўшади. Уларда гоҳо юз беражак англашилмовчиликлар ҳам аслини олганда тўқчиликдандир.

Ҳар бир инсон умид билан яшайди. Орзу-ҳавасимга эришсам, болаларимнинг роҳатини кўрсам, уларнинг камолига гувоҳ бўлсам, дейди. Бу, айниқса, бизнинг болажон халқимизда ёрқин намоён бўлади. Не-не ота-боболаримиз озод кунлар учун ўзларининг жонини қурбон қилганларини шундай қутлуғ кунда эслаш ўринлидир. Уларга таскин берган ягона нарса ҳам мен кўрмаган бахтли кунларни болаларим кўрсин, деган қутлуғ ният эди.

Биз беозор ва мўмин халқмиз. Яшаган ҳар бир кунимиз учун Аллоҳга шукрлар қилишга, келажакка ёруғ умидлар билан боқишга одатланганмиз. Бу яхши. Аммо мен бугун сизнинг эътиборингизни келажак бугундан бошланиши лозимлигига қаратмоқчиман. Биз бугун ҳам яхши яшашимиз керак. Болаларимиз эса биздан ҳам фаровонроқ ҳаёт кечиришлари шарт.

Президент Ислом Каримов ана шу фикр барчанинг шууридан жой олиши лозимлигини қайд этди.

Хўш, фаровон турмуш шароитлари яратиш учун бизда имкон борми? Фаровон яшаётган халқлардан бизнинг қаеримиз кам? Юртбошимиз ана шу саволларга жавобан қатъий қилиб «ҳа, имкон бор», деди.

— Биз жаҳон маънавияти хазинасини бойитган улуғ алломалар меросхўримиз, —деди юртбошимиз. —Улкан маданий, маънавий меросга эгамиз. Дунёда бу қадар бой меросга эга бошқа халқ ҳам борми? Қонимизда ана шундай буюклар қони оқар экан, биз фаровон ва гўзал турмуш яратиш учун бекиёс имконимиз бор, десак бўлади. Иккинчидан, эътиқодли ва меҳнаткаш халқимиз бор. У хорижликдан бир неча баробар кам иш ҳақи олса-да, шундай меҳнат қиляптики, тасанно демай иложинг йўқ. У бугун янги билимларини эгаллаб, ўз қобилиятини оширмоқда. Эркин келажак яратиш учун тинимсиз ҳаракат қилмоқда. Бундай интилувчан, иродали меҳнаткаш халқ билан ҳар қандай олий мақсадларни амалга ошириш мумкин. Фақат ташкилотчилик керак, холос. Яхши яшашни истар эканмиз, биз тезроқ эскилик сарқитларидан, иллатлардан қутилишимиз лозим. Конституциямизнинг асосий моҳияти ҳам инсонга муносиб ҳаёт шароитлари яратиш, уни бахтли қилишдан иборат.

Конституциянинг асосий моҳияти ана шундаки, у жамият ва унинг аъзолари олдига мақсад қўяди. Ана шу эзгу мақсадга эришишнинг йўлларини ўзида мужассам этади. Шу ўринда давлат, оила ва жамият манфаатлари, соддароқ қилиб айтсак, давлат ва инсон манфаатлари уйғунлашиб кетмас экан, ривожланиш сари олға силжиш бўлмайди.

Президентимиз Конституциянинг ҳуқуқий ҳужжат сифатидаги қимматини қуйидагича баён этди:

— у жамият аъзоларининг тенглигини қайд этади, унга кафолатлар беради. Дарҳақиқат, раҳбарми, оддий ишчими, у амалда тенгдир, шу халқнинг вакилидир. Бизда айрим раҳбарлар мансаб курсисига эришгани ҳамоно халқдан ўзини ажратишга уринади. Аслида мансаб халқдан ўзини устун сезиш учун эмас, унга сидқидилдан хизмат қилиш учун берилади. Халқ орасидан ажралиб туришнинг биргина кўринишини оқлаш мумкин. У ҳам бўлса, фидойилик, бошқалардан кўра кўпроқ меҳнат қилиш, қаҳрамонликдир.

Президент улкан ер ости ва ер усти бойликларимизни фаровон турмушга эришишимизнинг омилларидан бири сифатида қайд этди.

—Республикамизнинг ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари инсон ҳуқуқлари ҳимоясига катта аҳамият беришлари керак, —деди Ислом Каримов. —Гоҳо қабул қилган қонун ва фармонларимизда кўзда тутилган мақсадлар амалга ошмаяпти. Уларни тўла амалга татбиқ этиш чораларини кўришимиз зарур. Қонунларга ҳар биримиз риоя қилганимиздагина муайян ҳуқуқий ҳужжат обрўга эга бўлади. У барчамизнинг манфаатимиз йўлида хизмат қилади.

Президент ҳар биримизда миллий ғурур, миллий онг, тафаккур ривожланган ва барқарор бўлишини тараққиётга эришишнинг яна бир муҳим омили сифатида таъкидлади. —Агар инсон ўз юртидан ғурурланмаса, юртини ёмон кўзлардан, ёмон ниятлардан асраш учун ўзини аяса, унда бундай жамиятнинг келажаги йўқ. Шу ўринда биз 660 йиллигини нишонлаётган буюк бобокалонимиз Амир Темурнинг қуйидаги сўзларини яна бир карра эслайлик. Соҳибқирон: «Бир ғишт олган бўлсам, ўрнига ўн ғишт қўйдирдим, бир дарахт кессам, ўрнига ўн дарахт эктирдим», — деб ёзган эди. Биз юртимизни фаровон қилиш, келажак авлодларга озод ва обод Ватан қолдириш ниятида эканмиз, ҳар биримиз буюк бобокалонимизнинг ана шу сўзлари мағзини чақиб олишимиз лозим.

Ислом Каримов ўз сўзида миллий қадриятларимизга алоҳида тўхталди. —Бизда азалдан ота-онага ҳурмат, эҳтиром кўрсатиш қарор топган. Ҳар бир фарзанд ўз ота-онаси билан фахрланиши лозим. Ота-она ҳам фарзандлар ифтихор қилишига лойиқ кишилар бўлиши тақозо этилади. Чуқур ўйлаб қаралса, Шарқ фалсафасининг мазмуни ҳам шундан иборат. Биз қадариятларимизга риоя қилишга катта аҳамият бермоқдамиз. Демократияни қарор топтиришда миллий ўзига хослик ҳисобга олиниши ҳақида сўзласам, айрим мухолифлар бу фикрни тўғри англамяптилар. Аммо, мен ўз фикримда собитман, уни ҳимоя қилишга ҳам тайёрман. Албатта, демократиянинг умумий талаблари барча учун қоида бўлиши керак. Бироқ биз мусулмон халқмиз. Шарм-ҳаё, ор-номус ҳар биримизда мустаҳкам. Ғарбда агар шу қадриятлар ҳақида сўзласанг, сени тушунмасликлари ҳам мумкин.

Ғарбча индивидуализм Шарқ кишисига ёт. Жамоа тартибида яшаш бизга мос. Маҳаллаларга алоҳида эътибор қаратилаётганининг боиси ҳам шунда. Чунки маҳаллада кимнинг қандайлиги, ўз кунини ҳалол ёки қинғир йўллар билан кўраётгани кундай аёндир.

1996 йилда биз ютуқлар билан бирга қатор камчиликларга ҳам йўл қўйдик. Хусусан, қишлоқ хўжалигида кўзланган натижаларга эришолмадик. Айни кунда бунинг таъсирини сезаяпмиз. Шунга қарамай, муваффақиятларимиз ҳам салмоқли. Ёдингизда бўлса, мен 1996 йил юксалиш йили бўлади, деган эдим. Биз бу ниятимизга эришдик. Бироқ айримлар яхши яшаётган бўлса, бошқалар анча кам даромадлилигини кузатаяпмиз. Бунга ким айбдорлигини чуқур таҳлил қилишимиз лозим. Оилада тўкинлик бўлмаса, ё давлат, ё корхона ёхуд ишловчининг ўзи айбдордир. Бу вазиятни маҳаллаларга таяниб, обдан таҳлил қилиш мумкин.

Жоиз бўлса, яна бир нарсани қайд этишни ўзимга фарз деб биламан. Хоҳ катта, хоҳ кичик корхона ёки ташкилот раҳбари ўз ходимининг ташвишларидан хабардор бўлмас ва уларни севмас экан, у раҳбар бўлишга нолойиқдир. Бу ўринда эришилган ютуқлар оддий кишилар турмушида сезилмаса, улар манфаатдорлигида акс этмаса, бундай юксалишнинг ҳеч кимга кераги йўқ.

Юртбошимиз шу боис бир шиорни ўртага ташлади. —1997 йилни инсон манфаатлари йили, деб эълон қилсак,— деди Ислом Каримов. —Ҳар биримиз мана шу эзгу мақсад рўёбга чиқиши учун муносиб ҳиссамизни қўшсак. Шахсан менга келсак, агар халқим турмуш даражасининг ўсиши фақат менгагина боғлиқ бўлса, ҳатто жонимни ҳам беришга тайёрман.

Ҳар бир инсонда яхши фазилатлар ҳам, ёмон одатлар ҳам мавжуд. Гап ундаги қайси туйғуларни уйғотишда. 90-йилларда биз мухолифларимиздан фарқли равишда эҳтиросларга берилмай иш олиб бордик. Натижада шу қутлуғ кунларга етиб келдик. Бугун кўп соҳаларда МДҲдаги бошқа давлатлардан илгарилаб кетдик. Бунда Асосий қонунимиз бизга дастурил амал бўлди. Сўзимнинг охирида сизларни кишилардаги яхши фазилатларни уйғотиб, уларни эзгу мақсадларга сафарбар этишга, жипслашган ҳолда меҳнат қилиб, ниятларимизга эришишга даъват этаман. Сизларни Конституция куни билан чин қалбдан яна бир карра табриклайман.

Йиғилишда Ўзбекистон Олий Мажлиси Раиси Э. Халилов, республика Бош вазири Ў. Султонов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосарлари И. Жўрабеков, Қ. Обидов, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари, Олий Мажлис раисининг ўринбосарлари, Бош вазир ўринбосарлари, бошқа расмий кишилар қатнашди.

Тантанали йиғилиш ниҳоясида Ўзбекистон санъат усталари ижросида катта концерт намойиш этилди.

(ЎзА).

ТОШКЕНТ БИЛАН ТАНИШУВ

Украина Республикаси Бош вазири Павел Лазаренко мамлакатимизга расмий ташрифи давомида Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси давлат ҳиссадорлик жамиятига ташриф буюрди.

Самолётсозлик соҳасидаги ҳамкорликни янада ривожлантириш ҳар икки мамлакат учун ҳам катта аҳамиятга эга. Юксак мартабали меҳмон корхона жамоасининг меҳнат фаолияти, ҳамкорлик имкониятлари билан танишди.

* * *

Украина Бош вазири Тошкентдаги Темурийлар тарихи давлат музейини ҳам бориб кўрди. Миллий анъаналар асосида замонавий қилиб қурилган мазкур музей, унинг экспонатлари украиналик меҳмонда катта таассурот қолдирди.

Ўзбекистон Республикаси Бош вазири ўринбосари М. Усмонов меҳмонга ҳамроҳлик қилди.

(ЎзА).

ТАШРИФ САМАРАЛИ БЎЛДИ

6 декабрь куни Тошкент аэропортида Украина Бош вазири Павел Лазаренко ва Ўзбекистон Бош вазири Ўткир Султонов журналистлар учун қисқа матбуот анжумани ўтказдилар.

Ўткир Султонов Украина ҳукумат делегациясининг Ўзбекистонга ташрифи ниҳоятда самарали бўлгани ва томонлар барча масалалар бўйича якдил хулосага келганини айтди. Украина ҳукумат раҳбари журналистларнинг саволларига жавоб қайтарар экан, сафар давомида имзоланган ҳужжатлар, икки давлат муносабатларида сифат жиҳатдан янги даврни бошлаб берганини айтди.

Шундан сўнг П. Лазаренко раҳбарлигидаги Украина ҳукумат делегацияси Зарафшон шаҳрига жўнаб кетди.

Зарафшон аэропортида олий мартабали меҳмонни Навоий вилояти ҳокими Ҳаёт Ғаффоров кутиб олди.

Украина ҳукумат раҳбари Зарафшонга ташрифини Мурунтовдаги олтин конини бориб кўришдан бошлади. Бош вазир бу ерда амалга оширилаётган ишлар, айниқса, олтинни очиқ усулда қазиб олиш жараёнини қизиқиш билан кўздан кечирди. Сўнг Зарафшон олтинни ажратиб олиш ва қайта ишлаш заводининг фаолияти билан танишди.

Тушдан сўнг Украина Бош вазири Самарқандга келди.

Самарқанд аэропортида юқори мартабали меҳмонни вилоят ҳокими Алишер Мардиев кутиб олди.

Украина ҳукумат раҳбари Самарқанд зиёратини соҳибқирон Амир Темур ҳайкали пойига гуллар қўйишдан бошлади. Меҳмонлар, шунингдек, шаҳардаги тарихий обидалар -- Гўримир мақбараси, Регистон мажмуаси, Бибихоним мадрасаси, Улуғбек расадхонасини кўздан кечирдилар. Сиёбнинг нозу неъматларга фаровон шарқона бозорини томоша қилдилар.

Шу билан Украина Бош вазири Павел Лазаренконинг Ўзбекистонга ташрифи ниҳоясига етди.

Украина Бош вазирининг Ўзбекистон шаҳарлари бўйлаб сафарига Ўзбекистон Бош вазири ўринбосари М. Усмонов ҳамроҳлик қилди.

(ЎзА).

УШБУ СОНДА:

2 ИСТИҚЛОЛ ВА ИСТИҚБОЛ ДАСТУРИ

3 «УРФ-ОДАТЛАРИМИЗ ЎХШАР ЭКАН»

4 ЭКРАН ОРТИДАГИ ТАНИШ ОВОЗ

ИСТИҚЛОЛ ВА ИСТИҚБОЛ ДАСТУРИ

ҲАЁТ МАНБАИНИНГ ҲУҚУҚИЙ КАФОЛАТИ

Ўзбекистон суверен демократик республикаси давлат сифатида халқ иродасини ифода этади, унинг манфаатларига хизмат қилади, умуминсоний тамойилларга асосланади, инсоннинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқларининг олий қадрият эканлигини эътироф этади ва уни кафолатлайди.

Айниқса, бу ҳуқуқлар Конституциямизнинг иккинчи бўлимида, яъни «Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчлари» деб аталиб, унда фуқароликка эга бўлиш ва уни йўқотиш асослари, шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар, фуқароларнинг сиёсий ҳуқуқлари, бу ҳуқуқларнинг кафолатланилиши тўлиқ ёритиб берилган. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида истиқомат қилувчи фуқаролар ҳаётнинг барча соҳаларида, иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, маданий, ҳуқуқий ва бошқа муносабатларда бир-бирлари билан тенгдирлар. Айрим шахсларга қўлланилиши лозим бўлган имтиёзлар қонунда белгиланиб, фақат ижтимоий адолат принциплари асосида бўлиши тўлиқ кафолатланилган. Айниқса, уларнинг истаган динга эътиқод қилиши ёки қилмаслиги конституциявий кафолатланилиб, ўзларининг ихтиёрига берилган бўлиб, бу ҳуқуқларнинг амалга оширилишини давлат ўз ҳуқуқий нормалари, яъни Ўзбекистон Республикасининг «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Қонуни билан тартибга солади ва мустаҳкамлайди ҳамда уларнинг дахлсизлигини таъминлайди.

Бош Қонунимизнинг эътиборга молик томони яна шунда кўринадики, унда республика фуқаролари ва давлатнинг бир-бирига нисбатан ҳуқуқ ва бурчларининг ўзаро боғлиқлиги тўлиқ кўрсатилган бўлиб, ҳуқуқий мустақилликни янада мустаҳкамлашга қаратилган.

Бизнинг мамлакатимиз ҳудудида яшаётган ҳар бир фуқаро жамият ва давлат ишларини бошқаришда бевосита ёки ўз вакилларини сайлаш, ўзини-ўзи бошқариш асосида референдумлар ўтказиш каби демократик ҳуқуқий институтлар орқали қатнашади. У ўз сиёсий ҳуқуқларини касаба уюшмаларига, сиёсий партияларга, бошқа жамоат ва оммавий ташкилотларда фаол иштирок этиш йўли билан амалга ошириши мумкин. Мабодо, юқорида кўрсатилган жамоат ташкилотларида муҳолифатчи томон озчиликни ташкил этса ҳам, бу шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари, бурчлари ҳамда қадр-қимматларининг ҳеч бир киши томонидан камситилишига йўл қўймаслик муносабатлари давлат томонидан конституциявий асосда кафолатланилган.

Бозор муносабатларини ривожлантириш, айниқса, унинг ҳуқуқий механизмини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан биринчи чақириқ бешинчи сессияда қабул қилинган «Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни конституциявий нормаларни янада ривожлантириб, давлат томонидан истеъмолчиларнинг ҳуқуқлари устунлиги эътиборга олинган ҳолда барча ҳуқуқий муносабатлар субъектларига мустақиллик, тенглик, фаоллик кўрсатиш, иқтисодий рақобат, тадбиркорлик, самарали меҳнат имкониятларини амалга ошириш кафолатларини тўлиқ яратиб берди. Ўзбекистон иқтисодиётининг негизини ташкил этувчи хилма-хил мулкчилик шаклларининг барчаси ва хўжалик юритишнинг қулай бўлган шаклларини танлаб олишга катта эътибор қаратилган бўлиб, айниқса, конституцион асосда бошқа мулк шакллари каби хусусий мулкнинг дахлсизлиги ва давлат томонидан тўлиқ ҳимояланиши Конституциямизда янада мустаҳкамлаб қўйилди.

Янги Конституция оналар, хотин-қизлар, аёлларнинг барча ҳуқуқ ва эркинликлар кўлами бўйича эркаклар билан тенглигини эътироф этиб, алоҳида моддада мутлақ асосда мустаҳкамлаб қўйди. Конституциямизнинг асосий мақсадларидан бири ижтимоий ҳимояга муҳтож бўлганларнинг аҳволини яхшилаш, уларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳуқуқларини кафолатлаш, пенсиялар, нафақалар ёки ижтимоий ёрдам турларининг миқдорини кўпайтириш ва кенгайтириш, хайрия фондларининг рағбатлантирилишига ҳам катта эътибор қаратилган. Шунингдек, ҳар бир шахснинг меҳнат қилиши, касб танлаш, ишсизликдан ҳимоя қилиниш ҳуқуқлари ҳамда қариганда, меҳнат лаёқатини йўқотганда, боқувчисидан маҳрум бўлганда уларга тааллуқли бўлган ижтимоий таъминот олиш ҳуқуқлари Конституцияда тўлиқ, кенгайтирилган асосда ўз ифодасини топди ва бундан кейин ҳам бу масала давлатимизнинг биринчи вазифаси эканлиги яна бир марта кўрсатилди.

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат. Унинг қонунлари, фармонлари, қарор ва фармойишлари, меъёрий ҳужжатларида кўрсатилган аниқ мақсадлари, айниқса, ҳуқуқий давлатни барпо этишнинг адолатли қоидаларига риоя қилишлиги билан бошқа давлатлардан фарқ қилади.

Унинг Қонунлари ўз фуқароларининг жамият ва давлатнинг эрк-иродасини, манфаатларини энг юқори даражага кўтариб, уларни ҳеч қандай тўсиқсиз амалга оширмоқда.

Қонун ва давлат бир-бири билан ўзаро боғлиқдир. Давлат ҳуқуқсиз, ҳуқуқ эса давлатсиз ҳеч қачон ўз вазифаларини бажара олмайди. Қабул қилинган қонунларимиз Конституциямизга мос ҳолда мустақил давлатимизнинг хусусиятларини, унинг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, маданий ривожланишини ҳамда миллий одат, анъана ютуқлари, нуфуз сиёсати, инсонпарварлиги ва маданият олами ютуқларини эътиборга олган ҳолда турмушга татбиқ этилмоқда.

Республикамиз Фуқаролик Кодексининг биринчи ва иккинчи қисмининг қабул қилиниши, муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар, ноширлик фаолияти, фуқаролар соғлиғини сақлаш, хориждан маблағ жалб қилиш тўғрисидаги ва бошқа Қонунларнинг қабул қилиниши Конституциямиз нормаларининг турмушга татбиқ этилиш механизмини янада кучайтириб бормоқда.

Ўзбекистон Республикасининг халқаро сиёсий майдонлаги, халқаро иқтисодий муносабатларда ҳамда халқаро ҳуқуқнинг мустақил субъекти сифатидаги ҳуқуқий ҳолатлари «де юре» сифатида кўпчилик жаҳон мамлакатлари томонидан тўлиқ тан олинганлиги оламшумул аҳамиятта эгадир.

Республикамиз Олий Мажлиси томонидан биринчи чақириқнинг бўлиб ўтган олтита сессиясида истиқлол даврининг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, маданий ва ҳуқуқий асосларини белгилаб берувчи 30 дан ортиқ қонун қабул қилинди. Аммо бу қонунларни қандай тарғибот қилаяпмиз?

Баъзан фуқароларда қонуний савол туғилади: қонунлар кўпу, аммо ҳаракатда эмас ёки баъзи мулкдорларга қонун таъсир қилмайдими? Улар баъзилар учун қонун — пул, маблағ, олтин ва қимматбаҳо ашёлар деган фикрга борадилар. Хўш, бу тўғрими?

Йўқ, бу тўғри эмас! Бу тушунча қонунларни халқ оммасига тушунтириш, ҳуқуқий тарғиботни самарали амалга ошириш ишини яхши йўлга қўйилмаганлигидан келиб чиқмоқда.

Санаб ўтишимиз мумкин. Конституциямиз тўғрисида кўп бўлса 20-30 тадан ортиқ рисола мавжуд. Юзлаб, минглаб асарлар, ҳуқуқий ёдгорликлар ва хазиналар вужудга келиши лозим. Конституциядан юқори бўлган қонун йўқ. Ундан фақат халқ иродаси, эрки юқори туриши мумкин. Лекин, Конституция ўз нормаларида халқ эркини ва иродасини қонун даражасига кўтариб, мустаҳкамлаб уни ҳамма учун тенг, баровар, бажарилиши мажбурий бўлган нормага айлантиради.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг олтинчи сессиясида Республика Президенти И. А. Каримов демократик ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг ҳозирги босқичдаги вазифаларини баён этиб, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига риоя этилишини бошқариш ва назорат қилишнинг янги самарали механизмларини барпо этиш, Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили институтининг, ҳуқуқпарвар жамоат ташкилотларининг мавқеи ва мақомини кўтариш зарурлигини алоҳида таъкидлаб ўтди. Бу — республикамиз Конституциясида кўрсатилган инсон ҳуқуқларининг кафолатланган ҳимоясининг бир қисмидир.

Айниқса, республика Президентининг «Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий марказини тузиш тўғрисида»ги 1996 йил 31 октябрдаги Фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг «Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази фаолиятини ташкил этиш масалалари тўғрисида» 1996 йил 13 ноябрдаги қарори давлатимиз Конституциясида кўрсатилган инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчларининг ҳимоя қилиш давлатимизнинг асосий вазифаси эканлигини яна бир маротаба таъкидлаб, уларнинг давлат томонидан кафолатланиши ҳамда суд қарорисиз улардан маҳрум этишга ёки уларни чеклаб қуйишга ҳеч кимнинг ҳақли эмаслигини яна бир бор таъкидлади.

О. ЭРНАЗАРОВ,
Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди раисининг ўринбосари.

ЭЪТИРОФ

АСОСИЙ ҚОМУСИМИЗ ХОРИЖИЙ ДИПЛОМАТЛАР НИГОҲИДА

Стенли Туэмлер ЭСКУДЕРО, Америка Қўшма Штатларининг мамлакатимиздаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси:

-- Ўзбекистон Конституцияси, қиёс қилиб айтганда, эркин, ўзида жаҳон давлатлари тўплаган кўп йиллик тажрибаларни мужассам этганлиги билан ҳам характерлидир. Конституция зиммасига, образли қилиб айтганда, жуда кўп вазифалар юкланган. Мен ушбу ҳужжатда Ўзбекистон халқларининг ҳуқуқлари тўла кафолатланганлигини алоҳида таъкидлашни истар эдим.

Ушбу ҳужжат ҳақида жуда кўп гапириш мумкин. Лекин мухтасар қилиб айтганда, мустақил Ўзбекистоннинг янги Конституцияси мамлакатингизда ҳуқуқий демократик жамият қуриш учун ягона кафолатдир. Бу эса Ўзбекистон фуқароларидан унга қатъий амал қилишда ҳуқуқий-демократик жамият қуриш жараёнини янада тезлаштиришни тақозо этади.

Абдулғани Муҳаммад АБДУЛҒАНИ, Миср Араб Республикасининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси:

-- Мен Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини батафсил ўрганиб чиққан эдим (чунки бизда унинг араб тилидаги таржимаси ҳам мавжуд). Танишиш жараёнида шу нарсага амин бўлдимки, у дунёдаги бошқа демократик ривожланган давлатларнинг конституциялари билан мутлақо мутаносибдир. Жумладан, унда шахс эркинлиги, ҳурфикрлилик сингари муҳим масалалар ёрқин акс эттирилган. Шунингдек, сизларнинг Асосий қонунларингизда Ўзбекистоннинг демократик давлат эканлиги ҳамда бу ерда кўплаб сиёсий партияларнинг эркин фаолият кўрсатишлари кафолатланган.

Эрдуған АЙТУН, Туркиянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси:

-- Конституция давлат тузилиши ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини белгилаб берувчи асосий қонундир. Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришиши биланоқ ўз Асосий қонунини қабул қилди. Бу билан ҳуқуқий демократик давлат ва замонавий жамият қуриш йўлида муҳим қадам қўйилган эди. Мамлакатингиз ана шу ҳужжатда белгилаб берилган мақсадлар сари Президент Ислом Каримов йўлбошчилигида иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш ва жамиятни демократлаштириш йўлида дадил қадамлар ташламоқда.

УСТИВОР ҚОНУН

Конституция давлатнинг асосий қонуни бўлиб, унинг ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий табиатини ифода этади. Конституция — бу давлатнинг ҳуқуқий асоси бўлиб, унга мувофиқ ҳокимият ва бутун давлат механизми фаолият кўрсатади. У фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлайди ва ҳимоя қилади, ижтимоий ривожланишнинг асосий йўналишларини, иқтисодий-ижтимоий ва маданий ривожланиш жиҳатларини белгилаб беради.

Конституциялар феодал жамиятларда ҳам мавжуд эди. Улар шарқона тузуклар ёки қоидалар деб аталган. Ҳозирги даврда тараққий этган мамлакатларда конституциялар ҳукмрон синф иродасининг ифодаси эмас, балки умуминсоний қадриятлар ва манфаатларини мустаҳкамлаш воситаси бўлиб қолмоқда. Конституциялар давлатнинг асосий қонуни сифатида ўзининг бир қатор юридик хусусиятлари билан бошқа қонунлардан фарқ қилади. Конституция нормалари таъсис этувчи характерига эга бўлиб, бундай хусусият бошқа қонунларга хос эмас. Конституция — бу олий устивор қонун, у бошқа қонунлардан юқори туради. Конституция ҳуқуқларнинг барча тармоқлари ривожланиши учун юридик база ва олий юридик куч бўлиб ҳисобланади.

Конституция олий қонун сифатида барқарордир, уни қабул қилишнинг ва унга ўзгартириш киритишнинг махсус тартиби жорий қилинади. Масалан, оддий қонун қабул қилиш учун парламент депутатларининг умумий сонидан овозларнинг оддий кўпчилиги талаб қилинса, Конституция қабул қилиш ва ўзгартириш учун эса овозларнинг камида учдан икки қисми талаб қилинади.

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари республика ҳудудидан эркин кўчиб юриш, республикага эркин кириш ва ундан чиқиб кетиш ҳуқуқларига, ҳар бир киши сўз, фикр ва эътиқод эркинлигига эга. Сиёсий партияларда, жамоат бирлашмаларида, оммавий ҳаракатларда ва ҳокимият вакиллари органларида оппозицион озчиликни ташкил қилувчи шахсларнинг ҳуқуқларини, эркинликлари ва қадр-қимматини камситишга йўл қўйилмайди.

Янги Конституциянинг яна бир фарқ қилувчи ҳолати унинг нормаларининг барқарорлигидир. Мана, тўртинчи йил Конституцияга бирорта ўзгариш ва қўшимча киритилгани йўқ.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси умумий ҳуқуқ тизимида энг асосий ўринни эгаллайди ва давлатнинг барча қонунлари ва бошқа юридик норматив актлари учун асос бўлиб хизмат қилади.

Мустақил Ўзбекистон Конституциясининг лойиҳасини тайёрлашда ўзбек халқининг тарихий, миллий қадриятлари, анъаналари ва урф-одатлари, ахлоқи ва маданиятининг бошқа жиҳатлари ҳисобга олинди. «Темур тузуклари», «Хамса» (беш китоб), «Шоҳнома», «Зафарнома», «Бобурнома», «Қонуннома», «Шоҳлар ва амирларнинг хулқ-атвори» ва бошқалар каби тарихнинг бебаҳо ёдгорликларидан фойдаланилди.

Биз барпо этаётган давлат халқимизнинг миллий хусусиятларига, анъаналарига ҳамда урф-одатларига асосланиши керак. Бу хусусиятлар кўп жиҳатдан Шарқ фалсафаси ва демократиясининг, Ислом фалсафасининг ва демократик институтларининг таъсири остида шаклланди. Ўзбек халқи ушбу омилларнинг ривожланишига катта ҳисса қўшди. Бу барча томонидан тан олинган.

М. ФАЙЗИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик марказининг етакчи мутахассиси, профессор.

БАЙРАМ ДАСТУРИ

М. Уйғур номидаги Тошкент давлат санъат институтида Конституция қабул қилинганининг тўрт йиллиги муносабати билан конференция бўлиб ўтди. Йиғилиш институт мусиқали драма актёрлиги талабалари томонидан ижро этилган Ўзбекистон мадҳияси билан очилди. Шундан сўнг сўзга чиққан профессор-ўқитувчилар Конституцияни барча демократик давлатларда қонун ҳимоячиси эканини ҳамда 8-декабрь халқимиз томонидан ўзига хос байрам қилинишини таъкидладилар.

Конференция сўнгида институт талабалари томонидан байрам дастури намойиш этилди.

Шавкат РЕЖАПОВ.

УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР РАМЗИ

Ким ўз ватанига дахлдор бўлмаса, у инсониятга ҳам дахлдор эмас, деган гап бор. Зеро, саховатнинг ҳам, олийжанобликнинг ҳам, бағрикенглик ва тантиликнинг ҳам энг буюк намунаси ватанга бўлган муҳаббатга бориб тақалади. Бу ҳамма даврлар учун бир хил қоидадир.

Бугунги кунда демократик тамойилларни тўла қарор топтириш учун, энг аввало, шу муътабар заминимиз — мустақил Ўзбекистонда таваллуд ва тарбия топган шахс, ўзини айнан шу юрт фарзанди деб билувчи инсон ўз давлати, ўз халқи олдидаги, уни катта умидлар билан тарбия этган, вояга етказган жамият олдидаги бурчини адо этиши керак.

Хўш, бу бурч нималардан иборат?

Бундан тўрт йил муқаддам мамлакат Парламенти истиқлолимиз ва тараққиётимизнинг қонуний заминини, яъни инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари кафолатларини вужудга келтирди. Ростини айтганда, янги Конституция истиқлолига эришган давлатимизнинг юзи, обрў-эътибори сифатида намоён бўлди. Давлатни давлат, миллатни миллат сифатида дунёга танитди. Ғоят чиройли сўзлар билан ниқобланган кўп йиллик мустамлакачилик асоратидан озод бўлган эл ўз эркини, ҳуқуқини, бурчини тўла англаб етди. Дафъатан, Асосий қонунимиз халқимиз иродасини, руҳиятини, ижтимоий онги ва маданиятини акс эттириши, унинг том маънода халқ тафаккури ва ижодининг маҳсули эканлиги ҳам ана шундан.

Конституциянинг 13-моддасида кўрсатилишича, **«Ўзбекистон Республикасида демократия умуминсоний принципларга асосланади, уларга кўра инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланади».** Инсон учун бундан-да улуғроқ неъмат борми, ахир?! Айниқса, яқин ўтмишдаги таҳқирлар, ҳуқуқий мосуволиклар исканжасидан кейин унинг шаъни олий қадрият деб ҳисобланиши ва ҳар томонлама кафолатланиши Истиқлолимиз мазмунини янада бойитиши, шубҳасиз. Зотан, буни тушунмоқ ва теран англамоқ учун бугун ҳаётимизда рўй бераётган воқеалар силсиласига назар ташламоқ кифоя. Улуғ аждодларимиз анъаналарини, урф-одатларини давом эттириб келаётган халқимиз тақдирини ўз қўлига олиб, эл-юртимизда осойишталик, барқарорликни, миллатлараро аҳиллик ва фуқаролар тотувлигини аввайлаб-асраб, янги тарихий шароитда келажагини қурмоқда, миллий давлатчилигини тикламоқда.

Конституция жамиятни тубдан қайта қуришга асосланган ислоҳотларнинг бош стратегияси ва мафкурасини белгилаб берди, аниқроғи, у ислоҳотларнинг ҳуқуқий, қонуний пойдевори сифатида майдонга чиқди. Юртбошимиз таъкидлаганидек, **«Мустақил Ўзбекистоннинг илк Конституцияси -- давлат ва жамият ҳаётининг Асосий Қонуни қабул қилинганлиги биринчи босқичдаги қонун чиқариш фаолиятининг гултожиси бўлди. Конституция ёш давлатимиз чинакам мустақиллигининг, янги ижтимоий ва иқтисодий муносабатлар дунёга келишининг мустаҳкам пойдевори бўлиб хизмат қилмоқда».**

Маълумки, бу қомусий ҳужжатнинг асл моҳияти унинг асосида ётувчи принциплар орқали очилади. Давлат суверенитети биринчи конситуцион принципдир. Суверенитет бу мамлакат ичкарисида ва ташқи сиёсий муносабатлар, давлат ҳокимиятининг устиворлиги ва мустақиллигидир. Халқ ҳокимиятчилиги эса иккинчи конституцион принцип ҳисобланади ва ҳокимият фактик ва юридик жиҳатдан халқ сайлаган давлат органлари томонидан амалга оширилади. Шунингдек, бу ҳужжатни бир-бир варақлаган сайин истиқлол ва истиқболимизнинг ёрқин йўллари кўрина боради. Жумладан, ҳокимиятларнинг бўлиниши, демократизм Конституция ва қонунларнинг устиворлиги, фуқароларнинг ҳуқуқи, эркинликлари ва мажбуриятлари, қонунийлик, маҳаллий ўз-ўзини бошқариш, суд тизими каби принциплар бозор иқтисодиёти инфрастурктурасини шакллантиришга қаратилган, хўжалик юритиш ислоҳтларнинг янги шароитга мос келадиган механизмини яратишга йўналтирилган бир қатор қонунларни ишлаб чиқаришга асос бўлди. «Мулк тўғрисида», «Тадбиркорлик тўғрисида», «Ижро тўғрисида», «Деҳқон (фермер) хўжалиги тўғрисида» ва бошқа қонунлар, яқиндагина матбуотда эълон қилинган Фуқаролик Кодекси ана шулар жумласидандир.

Бозорни янада ривожлантириш ва унинг ҳуқуқий таъминланишини мустаҳкамлаш амалдаги қонунларни, уларнинг қўлланиши амалиётини ҳисобга олиш билан ҳам бевосита боғлиқ. Бунда қонун устиворлиги — учинчи тамойил принципи муҳим ўрин тутади. Бу эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар зиммасига ҳам катта масъулият юклайди. Афсуски, илгарилари уларнинг ўзи ҳимояга муҳтож эди. Янги Конституциямизда эса уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари тўла кафолатланди. **«Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари ўз ваколатларини ҳар қандай давлат органлари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслардан мустақил ҳолда, фақат қонунга бўйсуниб амалга оширадилар» (120-модда).**

Бир сўз билан айтганда, Бош Қомусимиз ҳақиқатан ҳам демократик Конституциядир. Тарихда синалган умуминсоний, умумбашарий қадриятларни мужассам этган бу қомусий ҳужжат мустақилликка эришган халқимизни ёрқин истиқболга олиб чиқишда улуғ хизмат қилишига, шак-шубҳа йўқ.

Нурмуҳаммад ҚУРБОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси тингловчиси.

эксклюзив интервью

БИЛИМ — БОЙЛИКДИР

Турсуной АБДУЛЛАЕВА, республика Халқ таълими вазирлиги бош мутахассиси:

«Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга.

Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади.

Мактаб ишлари давлат назоратидадир».

Қомусимизнинг IX боб 41-моддасида ёзиб қўйилган юқоридаги сўзлар таълим-тарбия самарадорлигини ошириш ва ёш авлодни ҳар жиҳатдан тўкис-баркамол этиб тарбиялаш гаровидир.

Бугунги кунда республикамиздаги мавжуд 9245 та ўрта мактабда 5 миллион 200 нафар ўқувчи таълим олмоқда. Истиқлол шарофати билан бунёд этилган лицей, коллеж ва гимназия, банк синфлари ҳам дастлабки ижобий самарасини бермоқда.

Ҳукуматимизнинг «2000 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикаси қишлоқ инфраструктурасини ривожлантириш дастури тўғрисида»ги Қарори ўз вақтида етилиб турган муаммоларни ҳал этишга қаратилганлиги билан биз маорифчиларни жуда қувонтирди. Жумладан, шу йилнинг ўзида жами 42,5 минг ўринли 133 та мактаб қуриб ишга туширилади.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, таълим муассасаларини замонавий техника воситалари билан таъминлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Шунингдек, бозор иқтисодиётига ўтишдаги мураккабликлар ҳисобга олиниб, мавжуд бўлган ўқув-кўргазма қуроллари ва жиҳозларни таъмирлаш юзасидан чора-тадбирлар белгиланган.

Ўйлайманки, режалаштирилаётган ва амалга оширилаётган ишлар келажагимизнинг ворислари бўлмиш ёшларни билимли ва саводхон бўлишларига хизмат қилади.

«ЖАННАТ ОНАЛАР ОЁҒИ ОСТИДАДИР»

Адолат НОСИРОВА, Тошкент шаҳар, Акмал Икромов тумани хотин-қизлар кенгаши раиси, ҳоким ўринбосари:

Ҳалисдан келтирилган ибора нақадар тўғри ва оқилона! Мазкур бадиий иборанинг илмий қиёфаси Қомусда ҳам бор: **«Хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлидирлар. Оналик ва болалик давлат томонидан муҳофаза қилинади».**

Чиндан ҳам жамиятни, оилани, умуман ҳаётни хотин-қизларсиз тасаввур этиб бўлмайди. Улар билан олам мунаввар. Ҳам оилани эплаб, ҳам ўз меҳнати билан жамият тараққиётига ҳисса қўшиб келган ва қўшаётган бу фидойилар, заҳматкашлар ҳар қандай эъзозга лойиқ. Шунинг учун ҳам истиқлол йилларида уларни қўллаб-қувватловчи, соғлиғини ҳимоя қилувчи, меҳнатини енгиллаштирувчи қатор қонунлар чиқарилди. Бола уч ёшга тўлгунча онанинг уйда ўтириши ўзининг ҳам, фарзандининг ҳам соғлиғи учун фойдалидир.

Аёллар умуман тиниб-тинчимас халқ. Уларни халқ хўжалигининг барча соҳаларида кўришимиз мумкин. Бугун улар орасида тадбиркорлари ҳам талайгина.

Мен бир қўли билан дунёни, иккинчиси билан бешикни тебратаётган оналарга ҳамиша омонлик тилайман.

«Халқ сўзи» мухбири Г. ҲУСАНОВА ёзиб олди.

Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солишда шартномаларнинг аҳамияти юксакдир. Кейинги пайтларда республика раҳбарияти ушбу масалага алоҳида эътибор қаратмоқда. Шу муносабат билан Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги мухбири республика Адлия вазирининг ўринбосари Б. Мирбобоев билан суҳбатлашди.

КОНТРАКТАЦИЯ ШАРТНОМАЛАРИ — БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИНИНГ АСОСИЙ ШАРТИ

— Бахтиёр Шамсуддинович, бозор муносабатлари шаклланиб бораётган ҳозирги пайтда бу жараённинг зарур шарти — контрактация шартномаларининг аҳамияти ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Маълумки, ҳозирги даврда Ўзбекистон олдида турган юксак вазифа — бозор иқтисодиётига асосланган янги ижтимоий тузум барпо этишдир. Шунинг учун ҳам республикамизда сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий ислоҳотлар ўтказилмоқда.

Бозор иқтисодиёти шароитида турли мулкчилик шакллари вужудга келгани ҳамда аввалги, марказдан белгилаб қўйиладиган режали бошқарувнинг бекор бўлиши натижасида корхоналар ўртасидаги муносабатлар тенглик принципи асосида қурилмоқда. Улар ўзаро муносабатларга мустақил равишда киришадилар.

Шунинг учун бугунги кунда корхоналар ўртасидаги муносабатларда шартномаларнинг роли ошиб бормоқда. Чунки бозор иқтисодиёти шароитида уларнинг бошқа корхоналар, ташкилотлар, фуқаролар билан хўжалик муносабатлари шартнома асосида қурилади.

Республикамиз Президенти белгилаб берган асосий тамойиллардан бири қонун устиворлигидир. Шартнома ҳам ҳуқуқий ҳужжат бўлгани ҳамда амалдаги қонунлар асосида тузилиши сабабли, ана шу қонун устиворлигини таъминлашга хизмат қилиши лозим.

Амалда эса жойлардаги кўпчилик раҳбарлар, корхоналар, айниқса, қишлоқ хўжалиги корхоналари шартноманинг моҳиятини тушуниб етмаяптилар. Президентимиз таъкидлаб ўтганидек, «Бизда шартномалар мазмун-моҳиятига кўра хўжакўрсинга тузилиши анъанага айланиб қолмоқда».

Маълумки, шартномаларнинг асосий мақсади фойда олиш бўлиб, қонунчиликда шартномавий мажбуриятлар бажарилмагани учун қатъий жавобгарлик белгиланган. Хўжалик шартномалари бўйича низоларни ҳал қилишнинг алоҳида тартиби мавжуд. Яъни, улар хўжалик судларида ёки ўзаро келишувга биноан бошқа ҳакамлик судларида қонунчиликда белгиланган тартибда ҳал этилади. Тўғри, шартномалар корхоналар томонидан мустақил равишда тузилади. «Ўзбекистон Республикаси корхоналар тўғрисида»ги Қонуннинг 21-моддасига асосан корхоналар нима ҳақида шартнома тузишни танлашда мажбуриятларни, ўзаро хўжалик муносабатларининг қонунларга зид бўлмаган бошқа ҳар қандай шартларини аниқлашда эркиндирлар. Лекин амалда корхоналарнинг шартнома тузиш фаолиятида бир қанча камчилик ва тушунмовчиликлар содир бўлмоқда. Хусусан, айрим шартномаларни тузишда тарафлар унинг асосий шартларига эътибор беришмайди, уларда мажбуриятлар бўйича жавобгарлик белгиланмайди, жарима санкциялари кўрсатилмайди. Баъзи шартномаларда маҳсулот етказиб бериш графиги, маҳсулот нархи ёки шартномани ижро қилиш муддати ҳам кўрсатилмаган. Айниқса, тўлов интизоми сусайтириб юборилган.

Ачинарлиси шундаки, баъзи шартномаларнинг амалдаги қонунчиликка зид ҳолда ёки нотўғри тузилиши натижасида корхоналар зарар кўрмоқда. Тузилаётган шартномалар бўйича мажбуриятларни умуман бажармаслик ёки чала бажариш ҳоллари ҳамда ўзаро низо ва келишмовчиликлар тез-тез учраб турибди. Бу эса ўз навбатида республика иқтисодиётига ҳам таъсир қилади. Шартнома, унинг ҳамма асосий бандлари тўғрисида тегишли ҳолларда талаб қилинган шаклда, тарафлар ўзаро келишганларидагина ҳақиқий бўлади. Шартноманинг қонунда асосий деб белгиланган, шунингдек, тарафларнинг бири томонидан таклиф қилиниб, келишилиши лозим бўлган барча бандлари асосий ҳисобланади. Афсуски, корхоналар баъзан ана шу асосий бандларга етарли эътибор қилмай, натижада талабга жавоб бермайдиган талайгина хўжалик шартномалари тузмоқдалар. Кўпчилик шартномаларда корхоналарнинг ҳуқуқларини бузиш, мажбуриятларнинг ўзаро номувофиқлиги, уларни бажаришнинг муддатларини белгиламаслик каби ҳолатлар мавжудлиги аниқланди. Натижада, айрим корхоналар, айниқса, хорижий корхоналар бундан фойдаланиб, шартномада кўрсатилган ўз мажбуриятларини бажармаяптилар.

Хусусан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари контрактация шартномаларини тузишнинг аҳволи ўрганиб чиқилганда бир қатор камчиликлар аниқланди. Кўпчилик контрактация шартномаларида хўжаликлар ҳуқуқлари бузилган, мажбуриятлар ўзаро номувофиқ, маҳсулот миқдори, нархи, уни қабул қилишнинг графиги ва муддати белгиланмаган. Айрим шартномаларда томонларнинг имзоси, муҳри қўйилмаган ёки томонларнинг манзили, банк реквизитлари кўрсатилмаган. Гарчи амалдаги қонунчиликда мажбурий қилиб белгиланган бўлсада, айрим шартномалар маҳсулот тайёрлаш ва унинг сифати бўйича давлат инспекцияси рўйхатидан ўтмаган. Бунинг асосий сабабларидан бири, контрактация шартномаларининг эътиборсизлик билан, ҳуқуқий томондан нотўғри тузилаётгани ҳамда жойларда хўжалик раҳбарлари ва ходимларнинг ўз ҳуқуқларини етарли даражада билмаслигидир.

Шуни таъкидлаш керакки, Ўзбекистон Президентининг 1996 йил 24 январда қабул қилинган «Тўлов интизоми ва ўзаро ҳисоб-китоблар тизимини мустаҳкамлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони шартнома муносабатларини тартибга солишда муҳим роль ўйнайди.

Мазкур ҳужжат маҳсулотларни етказиб бериш ва унинг учун тўланиши лозим бўлган ҳисоб-китобларни ўз вақтида амалга ошириш ҳамда шартноманинг бажарилишини таъминлашга қаратилгандир. Қисқача айтганда, Президентимиз таъкидлаб ўтганидек, «Иқтисодиётнинг қандай соҳаси ёки тармоғидан қатъий назар, унинг ижросига жавобгар томонларнинг масъулиятини кучайтиришимиз даркор. Шартномаларнинг мақомини кўтаришимиз ва уларга қонуний асос яратишимиз лозим... Шартнома қоғозда қолиб кетмаслиги зарур».

— Шартнома ва унинг қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган асосий талаблари нималардан иборат?

— Ҳақиқатан ҳам, биринчи навбатда, биз шартноманинг моҳиятини тушуниб етишимиз лозим. Шартнома ўзи нима? У қандай тузилиши лозим? У қандай қонун ҳужжатлари билан тартибга солинади? Маълумки, Фуқаролик кодексида «Шартнома — бу икки ёки бир неча шахснинг фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятларини вужудга келтириш, ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги келишувдир» — деб белгиланган. Бу таърифга кўра, шартнома иштирокчилари ўзаро келишувга асосланиши зарур. Тарафлар ўзаро тенглик тамойилига бўйсунадилар. Шунинг учун шартнома тузишда фуқаролар, юридик шахслар ва давлат, эркин ҳаракат қилиб, фуқаролик ҳуқуқий муносабатларининг иштирокчилари бўладилар. Шартнома тузилаётганда бирор бир ташқи тазйиқ бўлмаслиги керак. Янги қабул қилинган Фуқаролик кодексида шартнома тузишнинг асосий қоидалари, шартнома тузиш вақти ва жойи, шартноманинг шаклига қўйиладиган талаблар кўрсатиб берилган. Айрим ҳолларда қонун ҳужжатлари билан шартномага нисбатан маълум талаблар қўйилган бўлиши ёхуд улар учун намунавий шартномалар ёки шартлар ишлаб чиқилган бўлиши мумкин. Бундай ҳолларда фуқаролар ва юридик шахслар тузаётган шартномалар ушбу талабларга мувофиқ келиши ёки намунавий шартномалар асосида ишлаб чиқилиши керак. Қолган ҳолларда эса томонлар шартнома тузишда ва унга янги бандлар киритишда эркиндирлар. Лекин шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, шартнома тузилгандан сўнг тарафлар ўртасида маълум мажбуриятлар вужудга келади. Шу маънода шартнома маълум бир ҳуқуқий оқибатлар туғдирадиган ҳужжатдир.

Агар тарафлар ўртасида шартноманинг барча муҳим шартлари юзасидан талаб қилинадиган шаклдаги келишувга эришилган бўлса, шартнома тузилган ҳисобланади. Шартнома предмети тўғрисидаги қонун ҳужжатларида бундай турдаги шартномалар учун муҳим ёки зарур деб ҳисобланган шартлар, шунингдек, тарафлардан бирининг аризасига кўра келишиб олиниши зарур бўлган ҳамма шартлар муҳим ҳисобланади. Шартнома тарафлардан бирининг оферта (шартнома тузиш ҳақида таклиф) йўллаши ва иккинчи тараф уни акцептлаши (таклифни қабул қилиши) орқали тузилади.

Агар қонунда муайян турдаги шартномалар учун маълум бир шакл белгилаб қўйилган бўлмаса, улар ҳар қандай битим шаклида тузилиши мумкин. Яъни битимлар оғзаки ёки ёзма (оддий ёки нотариал идора тасдиқлаган) шаклда тузилади. Нотариал идора тасдиқлаши ёки давлат рўйхатидан ўтказилиши шарт бўлган шартнома тасдиқланган ёки рўйхатдан ўтган пайтдан эътиборан кучга киради.

Ёзма шартнома тарафлар имзолаган битта ҳужжатни тузиш йўли билан, шунингдек, почта, телеграф, телетайп, телефон, электрон алоқа ёки ҳужжат шартнома томонларидан биридан чиққанини ишончли суратда аниқлаш имконини берадиган бошқа алоқа воситаси ёрдамида ҳужжатлар алмашиш йўли билан ҳам тузилиши мумкин.

Шартнома тузилган пайтдан бошлаб кучга киради ва тарафлар учун мажбурий ҳисобланади. Шартномани амал қилиш муддати тугаши тарафларни уни бузгани учун жавобгарликдан озод қилмайди. Агар фуқаролик кодексида, бошқа қонунларда ёки шартномаларда бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, шартнома тарафларнинг келишувига мувофиқ ўзгартирилиши ва бекор қилиниши мумкин. Шартнома қандай шаклда тузилган бўлса, уни ўзгартириш ёки бекор қилиш тўғрисидаги келишув ҳам шундай шаклда тузилади, башарти қонун ҳужжатларидан, шартнмоа ёки иш муомаласи одатларидан бошқача тартиб келиб чиқмаса. Тарафлардан бирининг талаби билан шартнома суд томонидан фақат қуйидаги ҳолларда ўзгартирилиши ёки бекор қилиниши мумкин: иккинчи тараф шартномани жиддий равишда бузса, Фуқаролик кодекси ёки қонунда, шунингдек, шартноманинг ўзида назарда тутилган бошқа ҳоллар мавжуд бўлса.

Бир тараф шартномани бекор қилиш ёки ўзгартириш ҳақидаги таклифга иккинчи тарафдан рад жавоби олгандан кейингина шартномада белгиланган муддатда, белгиланмаган бўлса, 30 кунлик муддатда жавоб олмагандан кейин шартномани ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги талабни судга тақдим этиши мумкин. Кўп ҳолларда шартномани ўзгартириш ёки бекор қилиш учун вазиятнинг жиддий ўзгариши сабаб бўлади.

— Бахтиёр ака, янги қабул қилинган Фуқаролик кодексининг шартномавий муносабатларни тартибга солувчи нормалари эски Фуқаролик кодексидан нимаси билан фарқ қилади?

— Аслида, ҳозирги кунда «эски» фуқаролик кодекси деган тушунча йўқ. Чунки 1963 йил 23 мартда қабул қилинган ҳамда доимий равишда замон талабларидан келиб чиқиб қўшимча ва ўзгартиришлар киритиб борилган илгариги Фуқаролик кодекси ҳозирги кунда амалдадир ва ўз кучини йўқотгани йўқ. Олий Мажлиснинг биринчи сессиясида қабул қилинган қарорга кўра, янги Фуқаролик кодекси 1997 йил 1 мартдан бошлаб кучга киради. Янги қабул қилинган Фуқаролик кодекси бевосита бугунги кун талаблари асосида ва жаҳон тажрибасини инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган бўлиб, мамлакатимизда чуқурлашиб бораётган бозор муносабатларини ҳуқуқий томондан тартибга солишга қаратилгандир. Биз Фуқаролик кодексини «мулкий муносабатларнинг конституцияси» деб аташга ҳақлидирмиз. Чунки у жисмоний ва юридик шахслар ўртасидаги муносабатларга ҳуқуқий асос яратувчи муҳим ҳужжат ҳисобланади. Жумладан, бугунги мавзудан келиб чиқадиган бўлсак, шартномалар тўғрисидаги умумий ва асосий қоидалар ҳам Фуқаролик кодекси билан тартибга солинган. Шартномавий муносабатларга оид нормалар бўйича янги Фуқаролик кодекси ҳозир амалда бўлган кодексдан, асосан, давр тақозоси билан янги шартнома турларининг кириб келгани ҳамда умуман шартномаларга қўйиладиган талаблар ўзгаргани билан фарқ қилади. Масалан, янги Фуқаролик кодексида шартнома тўғрисидаги умумий қоидалар ҳамда уларга қўйилган шарт ва талаблар батафсил ёритилган. Шартномаларга оид меъёрлар алоҳида бўлим ва бобларга ажратилган бўлиб, амалдаги кодексдан ҳажми кенглиги ва мазмуни тўла ёритилиши билан тубдан фарқ қилади. Бундан ташқари, янги кодексда шартномаларнинг лизинг, франшизинг, фьючерс каби янги турлари киритилган. Шунингдек, амалдаги кодекс билан тартибга солинадиган шартнома турлари мазмунан кенгайтирилган ва ўзгартирилган бўлиб, уларнинг кўпчилиги яна алоҳида янги турларга бўлингандир. Булар — олди-сотди, маҳсулот етказиб бериш, товарлар етказиб бериш тўғрисидаги давлат контракти, контрактация, энергия тақсимоти, кўчмас мулкни ва корхонани сотиш каби шартномалардир. Олди-сотди шартномасининг контрактация, товарларни етказиб бериш тўғрисидаги давлат контракти каби айрим турлари ҳозир амалда бўлган кодексда социалистик тузум талабларига мос ҳолда алоҳида шартнома сифатида берилган эди. Лекин бугунги кунга келиб, уларни алоҳида шартнома тури сифатида бериш бозор иқтисодиёти талабларига жавоб бермай қолди.

— Лизинг, франшизинг каби шартнома турлари кўпчилик учун янги тушунчадир. Улар бўйича ҳам қисқача маълумот бериб ўтсангиз.

— Кўплаб ривожланган мамлакатлар қатори бизнинг давлатимизда ҳам лизинг, яъни молия ижараси тушунчаси қонун актида ўз ифодасини топди. Янги қабул қилинган Фуқаролик кодекси бўйича лизинг деб молия ижараси тушунилади. Яъни лизинг шартномаси бўйича лизинг берувчи, бошқача айтганда ижарага берувчи, лизинг олувчи, яъни ижарага олувчи топшириғига биноан, ишлаб чиқарувчи (сотувчи)дан ўз маблағи ҳисобига лизинг олувчи учун мол-мулк сотиб олиш мажбуриятини олади. Кодексда лизинг объектлари ҳам аниқ кўрсатиб ўтилган. Яъни истеъмол қилинмайдиган, тадбиркорлик фаолияти учун фойдаланиладиган ҳар қандай ашёлар лизинг объекти бўлиши мумкин, ер участкалари ва бошқа табиат объектлари бундан мустасно.

Франшизинг шартномаси — бу комплекс тадбиркорлик лицензияси ҳисобланади. Ушбу шартнома тури бозор иқтисодиётига ўтиш натижасида ҳаётимизга тобора кенг кириб келмоқда. Ушбу шартномага кўра, бир тараф иккинчи тарафга ҳақ эвазига ушбу фирманинг номидан ҳамда бошқа тижорат ахборотидан, бошқача айтганда, мутлақ ҳуқуқларга тегишли объектлардан (товар белгиси, ихтиролар) тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш ҳуқуқини беришдир. Янада аниқроқ айтсак, бу интеллектуал мулкдан фойдаланишдир. Яъни бир шахс иккинчи бир шахснинг обрўсидан, тижорат соҳасидаги тажрибасидан муайян ҳажмда ва муайян соҳада фойдаланишни назарда тутади. Ушбу шартноманинг тарафлари бўлиб фақатгина тижорат ташкилотлари ҳамда тадбиркор сифатида рўйхатга олинган фуқароларгина иштирок этиши мумкин. Франшизинг шартномаси ёзма равишда тузилиши ҳамда фойдаланишга бераётган тараф қайд этилган орган томонидан рўйхатга олиниши лозим. Ушбу қоидага риоя қилинмаса шартнома ҳақиқий деб ҳисобланмайди.

Б. ИМОМОВ
суҳбатлашди.

Ҳамкорлик робиталари: Ўзбекистон--Япония

«УРФ-ОДАТЛАРИМИЗ ЎХШАР ЭКАН»

Япониялик ёш мутахассис Кэндзо Кавасаки мамлакатимизга ташриф буюрганига бир неча йил бўлди. Айни пайтда у Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий-тадқиқот институтининг аспиранти. У шундай ҳикоя қилади:

— Ҳамкорлигимиз тарихи жуда қизиқ, — дейди у. — Токиодаги Сока университети асосчиси доктор Икэда Дайсаку 1969 йилдаёқ Буюк ипак йўлини ўрганиш бўйича археологик экспедиция уюштириш ҳақида таклиф киритган эди. Бир йилдан сўнг, талабаларнинг Буюк ипак йўлини ўрганиш бўйича тўгараги ташкил этилди. Тўгарак аъзолари буддизм тарихини ўрганиш асосида унинг дастурини кенгайтириб, Хитой, Ҳиндистон, Покистон ҳамда Ўрта Осиёдаги археологик ёдгорликларни ўрганишга киришдилар. Шу йўсин бир қанча мамлакатларда ўтказилган археологик изланишларда талабалар ҳам қатнаша бошлади. Сафар натижалари эса тўгаракнинг йиллик «Ипак йўли» журналида чоп этилиб турди.

1988 йилда университетнинг филология факультетида ижтимоий фанлар бўлими ташкил қилинди. Мен бу бўлимда Ўрта Осиё тарихи бўйича ихтисос олганман. Профессор Като Кюдзо ҳам Осака миллий музейидан дорилфунунга ишга ўтгач, бизда университет асосчиси орзусини амалга ошириш учун ҳақиқий археологик экспедиция тузиш имкони яратилди. Чунки профессор бизга ҳар доим Ўрта Осиё тарихи ва маданиятини ўрганиш учун, албатта, ўзларингиз бу минтақада бўлишингиз шарт, деб насиҳат қиларди. Тошкентдаги санъатшунослик институти билан илмий ҳамкорлик тўғрисида шартнома тузилгач, амалий ишга киришилди. 1989-1993 йилларда Япониядан Ўзбекистонга учта экспедиция юборилди.

Ўзбекистон мустақилликка эришган йили устозимиз билан республикангизга келдим. Ўшанда Далварзинтепага уюштирилган иккинчи экспедицияда қатнашиш насиб этганди. Гарчи бу экспедиция атиги бир ойгина давом этган бўлса-да, биз бу ерда яшовчи аҳоли билан, уларнинг маданияти, урф-одатлари билан танишиб улгурдик. Шундан сўнг, менда Ўзбекистонда қолиб ўқиш ва Далварзинтепа ёдгорликлари билан жиддий шуғулланиш истаги пайдо бўлди. Сафаримизнинг сўнгги куни устозим, профессор Като ва экспедиция раҳбари Баҳодир Турғуновга мақсадимни билдирдим. Фикрим маъқул тушди ва уларнинг қўллаб-қувватлаши туфайли, кейинги йили университетни тугатиб, яна Ўзбекистонга қайтиб келдим.

Дастлаб Тошкент давлат Шарқшунослик институтида стажировкада бўлиб, рус тилини ўргандим. Кейин икки йил шу ерда япон тилидан дарс бердим. Ана шу йиллар мобайнида бир неча марта археологик экспедицияларда ҳам иштирок этдим. Ўтган йили санъатшунослик институти аспирантурасига кирдим. Ҳозир «Шимолий Бақтрия-Тохаристонда будда санъати» мавзуида диссертация ёзяпман. Бу ишда менга ўзбекистонлик олимлар Г. Пугаченкова ва Б. Турғунов раҳбарлик қилмоқда.

Ўзбекистон жанубидаги будда ёдгорликларига японияликларнинг қизиқиши катта. Чунки биз тарихдан Ўрта Осиёда қачонлардир будда маданияти гуллаб-яшнаганини яхши биламиз. Шунинг учун ҳам буддизмнинг Шарққа тарқалиш тарихини ўрганиш учун бу минтақада қазилма ишларини янада ривожлантириш керак. Тўрт йил ичида серқуёш юртингизга, унинг одамларига шу қадар ўрганиб қолдимки, ҳаётимни уларсиз тасаввур қилолмайман. Фан тараққиётига эътибор зўрлиги, соҳа билимдонларининг меҳрибонлиги мени ҳайратга солмоқда. Биласизми, ўзбекларнинг одатлари японларникига жуда ўхшар экан, айниқса, кексаларнинг улуғланиши, маънавиятга катта аҳамият берилиши менда кучли таассурот қолдиряпти ва ўзимни худди уйимдагидек ҳис этаяпман. Илмий ишимни ёқлаб, фан номзоди бўлганимдан кейин ҳам Ўзбекистонда яна тўрт-беш йилга қолиб ишлаш ниятим бор. Мақсадим, Далварзинтепадаги будда эҳромини қазиш ишларида иштирок этиш.

Б. МАНСУРОВ
ёзиб олди.
(ЎзА).

ҲАММА БАҲРАМАНД БЎЛМОҚДА

Навоий туманидаги «Доришунос» фирмаси ишидан аҳоли мамнун бўлмоқда. Фирма ташкил этилгандан буён ўтган икки ой мобайнида турли шифобахш ўсимликлардан бир миллион сўмликдан зиёд дори-дармон тайёрланди. Улардан навбаҳорликларгина эмас, балки олис Қизилқумда жойлашган вилоятнинг бошқа туман ва шаҳарлари аҳолиси ҳам баҳраманд бўлмоқда.

«БЎСТОН» ҲАҚИҚИЙ БЎСТОНГА АЙЛАНМОҚДА

Элликқалъа тумани маркази -- Бўстон йил сайин ҳам бўйига, ҳам энига кенгайиб, энг файзли шаҳарлардан бирига айланмоқда.

Фақат кейинги йилларда бу ерда ўнлаб янги кўчалар, улуғвор майдонлар ва кўркам хиёбонлар барпо этилиб, юзлаб хонадонлар янги уйларга кўчиб ўтди.

Ана шу хайрли ишларни амалга оширишда «Бўстонсувқурилиш» бирлашмасига қарашли 2-кўчма механизациялашган жамланма қурувчиларининг улуши беқиёс. Айни кунларда улар шаҳар марказида «Супермаркет» дўкони биносини белгиланган муддатда фойдаланишга топшириш мақсадида астойдил меҳнат қилишмоқда.

«КАМАЛАК» АКЦИЯЛАРИ...

миллион сўмлик сотилди

Вилоятнинг ўнлаб ташкилотлари, хўжаликлар ва муассасалар ўзларининг ишлаб чиқариш илғорларига, узоқ ва самарали меҳнат қилган ходимларига «Камалак» хусусийлаштириш инвестиция фонди акцияларини сотиб олишда амалий ёрдам кўрсатмоқдалар.

Аҳолининг кўпчилик қисми ҳам мазкур қимматбаҳо қоғозлар мўмай даромад эгаси бўлиш учун энг ишончли кафолат эканини тушиниб етмоқда. Дарҳақиқат, битта акция сотиб олган кишининг олтита акцияга тўланадиган миқдорда дивидент олиши кўзда тутилмоқда.

«Камалак» хусусийлаштириш инвестиция фонди кузатув кенгашининг раиси Набижон Мамарасуловнинг айтишича, ҳозирга қадар андижонликлар «Камалак»нинг 1 миллион сўмликка яқин акцияларини харид қилдилар.

О. ШОДМОНАЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

РЕМИР ВАЛЕНТИНОВИЧ ЦОЙ

Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси раисининг ўринбосари, фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссиясининг раиси, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган геолог, давлат мукофоти лауреати, руда геологияси соҳасидаги йирик мутахассис Ремир Валентинович Цой оғир касалликдан сўнг 5 декабрь куни 62 ёшида вафот этди.

У Ўзбекистон минерал-хомашё базасини ривожлантиришга, уни ўзлаштириш учун хорижий сармояни жалб этишга, Мурунтов, Кўкпатос, Довгизтов каби ва бошқа қимматбаҳо, рангли ва нодир металларнинг ноёб конларини қидириш ва очишга, олтин қазиб чиқариш саноати учун қудратли базани яратишга катта ҳисса қўшди.

Р. В. Цой Ўзбекистонга меҳр қўйган эди ва ўзининг бутун онгли ҳаётини унинг ер ости бойликларини ўрганишга бағишлади. Унинг меҳнат борасидаги хизматлари ҳукумат мукофотлари билан тақдирланди.

Ажойиб инсон, истеъдодли геолог Ремир Валентинович Цойнинг хотираси қалбларимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Бир гуруҳ ўртоқлари.

ТАШКИЛОТ
КАЛЬЦИЙ КАРБИДИ
ишлаб чиқаришга мослаштирилган ихчам қурилма сотади.
ТЕЛЕФОНЛАР:
(3712) 98-47-62, 96-85-61
исталган вақтда.

Ўзбекистон Қишлоқ хўжалик фанлар академияси бозор ислоҳотлари илмий-тадқиқот институти жамоаси институтнинг собиқ директори, Ўзбекистон қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг академиги Халил Жалиловга турмуш ўртоғи

Вера МИХАЙЛОВНАнинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси Давлат ўрмон қўмитаси жамоаси, қишлоқ хўжалиги бўлимининг бош мутахассиси

Александр СОРОКИНнинг

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор қилади.

БИР ПИЁЛА ЧОЙ УСТИДА

Сиз «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист» Мукамбар Раҳимовани ҳеч қачон кўрмаган бўлишингиз, унинг кинода ва телеспектаклларда яратган образи ёдингизда қолмаслиги мумкин. Аммо унинг турли қиёфада товланувчи ўктам овозини ҳеч бўлмаганда бирор марта эшитганингизни инкор этолмайсиз. Бунинг учун машҳур озарбайжонча «Қайнона» ва Элдор Рязановнинг «Ишдаги ишқ» кинофильмлари қаҳрамонлари-қайнона билан директорни эслашингиз кифоя. Дубляж жараёнида уларга Раҳимова қойилмақом қилиб овоз берган.

Мукамбар Раҳимова — *Юзма-юз*

ЭКРАН ОРТИДАГИ ТАНИШ ОВОЗ

-- Мукамбар опа, овоз беришдан кўра роль ижро этган осонроқ дейишади. Сиз эса, болаликдан бу машаққатли касб билан шуғуллана бошлагансиз. Изга тушиб олиш осон кечмаган бўлса керак?

-- Ота-онамнинг 11 нафар фарзандидан уч нафаримиз (мен ва икки укам) яшаб қолганмиз. Шунинг учун ёшликдан эркароқ ва тантиқроқ эдим. Нуқул ўғил болалар билан ўйнар, қизлар билан чиқишолмасдим. Фарзандлари ўлавериб юрак олдириб қўйган ота-онам менинг шифокор бўлишимни хоҳларди. Менинг эса ҳарбий хизматчи, ҳуқуқшунос ёки учувчи бўлгим келарди. Кейинчалик Островский номидаги пионерлар уйининг мен қатнашмаган бирорта тўгараги қолмаган. Феълимга ўхшаб, туғилганимда исм қўйишлари ҳам қизиқ бўлган экан: Мавлуда, Рая, Раъно, Мавжуда ва ниҳоят Мукамбар.

1949 йилнинг охирларида онам отамнинг гимнастёркасини билмасдан чўнтагида партбилети билан ювиб қўйган. Ўшанда хотинининг ўқимаган, устига устак қулоқ зотидан экан, нега тарбия бермагансан, деб отамни икки йил уй қамоғига ҳукм этишган. Демоқчиманки, анча-мунча қийинчилик кўриб ўсганим учун, дубляжнинг заҳматига чидаган бўлсам керак.

Отам Ҳамза театрининг кўпгина санъаткорлари билан ўртоқ бўлиб, улар уйимизга тез-тез келиб туришарди. Бир куни нимадандир хафа бўлиб, тошойна олдида ёлғондан йиғлаб ўтирувдим, Лутфулла Нарзуллаев келиб қолди ва менинг аҳволимни кўриб, «қизинг артист бўлади», деди. Отам унга ниятинг курсин, деганди, икковлари хафалашиб қолишди. Артистлар билан улфатчилик қилсанг яхши-ю, қизинг артист бўлса ёмонми, деди жаҳл билан Лутфулла ака.

9-10 ёшли пайтларим эди. Мактабимизга бир гуруҳ артистлар келиб, бизни қандайдир болалар фильмида қатнашиш учун танловга таклиф этишди. У пайтда киностудия Шайхонтоҳурда жойлашганди. Бордим-у, кинога ишқим тушиб қолди. Аввалига оммавий саҳналардаги бақир-чақирларга овоз бериб юрдим.

Санъатга кириб келишимнинг ўзи осон бўлмаган, аслида. Ота-онам тиш-тирноғи билан қаршилик кўрсатишган. Ўқимайсан ҳам, ишламайсан ҳам, деб кўчага чиқармай қўйишган. Бир марта Муқимий театрига, иккинчисида эса Москвага қочиб кетдим. Шундан сўнг кўнгиллари юмшадими ёки аҳдимдан қайтмаслигимга кўзлари етдими, артист бўлишимга ва дубляжда қатнашишимга рухсат беришди. Чунки дубляж трамвай ҳаракати тингандан сўнг тунги 12 да бошланиб, тонгтача давом этарди-да. Орада Йўлдош Аъзамовнинг «Уфқ оша» фильмида Қундуз ролида чиқдим.

Вақт ўтиб борарди. Киностудия Чилонзорга кўчди, мен Маннон Уйғур номидаги санъат институтининг «Драма театри ва кино артисти» факультетига ўқишга кирдим. Учинчи курсдан Москвага кетиб, Вахтангов театри қошидаги санъат билим юртида ўқимоқчи бўлиб, Кутузов ролини ўйнаган Евгений Захавага имтиҳон топширдим ва унинг курсида таҳсил ола бошладим. Бироқ саломатлигим туфайли Тошкентга қайтиб, институтни имтиёзли тугатдим. 1964 йили киностудияда актёрлар студияси қайта очилгач, бориб кўрик-танловдан ўтдим-у, 43 йил давомида ўша ерда ишладим. 1400 га яқин фильм қаҳрамонларига овоз бердим, 30 га яқин телеспектакллар ва 800 дан кўпроқ радиопостановкаларда қатнашдим, 35 дан ошиқ фильмлар эпизодларида роллар яратдим.

-- Дубляжда кимга овоз беришни ўзингиз танлаб олармидингиз ёки тавсия қилинармиди?

-- Фильмни 2-3 марта кўриб чиққанимиздан сўнг кимнинг кимга овоз бериши бадиий кенгашда бамаслаҳат ҳал этиларди. Чунки бир-биримизнинг нимага қодирлигимизни яхши билардик-да.

-- Овоз бериш санъатини миридан-сиригача ўргатган устозингиз ким?

-- Дубляж режиссёрлари Бўри Ҳайдаров, Собир Искандаров, Собит Саидов, Илёс Ёқубов, Софья Имонқулова, Қобил Холиқовдан кўп нарса ўргандим. Айниқса, бетакрор санъаткор марҳум Ҳамза Умаровдан миннатдорман. Ҳатто у бир куни асабийлашганидан «Одам бўласанми, йўқми?» деб тарсаки ҳам тушириб қолганди.

-- Кейинчалик, адашмасам, дубляж режиссёри бўлиб ҳам ишладингиз шекилли.

-- Овоз бериш жараёнида режиссёрликка ҳам қизиқиб қолдим. Буни Қодир Мирмуҳамедовга айтувдим, режиссёр бўлиш учун аввало ҳужжат керак, қолаверса, сендан бошқалар ҳам юришибди-ку, деди. Шу гап жонимдан ўтиб кетди-ю, ишни ташлаб, икки нафар ёш фарзандим борлигига ҳам қарамасдан 1972 йили яна санъат институтининг режиссёрлик факультетига ўқишга кирдим. Битирганимдан сўнг роппа-роса ўн йил сарсон қилишди. Бахтимга киностудияга Шуҳрат Аббосов директор бўлиб келди-ю, мени режиссёрликка ўтказди, 200 дан ортиқ фильмга режиссёрлик қилдим.

-- «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист» унвонини пенсияга чиққанингиздан сўнг беришгани ростми?

-- Ҳечдан кўра кеч бўлса ҳам... қабилида бўлди-да.

-- Дубляжнинг бугунги аҳволи қандай?

-- Ростини айтсам, дубляж санъати мактаби йўқ бўлиб кетяпти. Илгари Ўзбекистон 15 та республикадан фильм оларди. Шунинг учун ҳам кейинги 30-35 йил ичида у дубляж бўйича собиқ СССР давлатлари ўртасида биринчи ўринни эгаллаб келган. Бир йилда 65-70 фильмга овоз берилган. Ўзбек тилига давлат мақоми берилган бугунги кунда четдан 5-6 тача фильм олиняпти, холос. У ҳам бўлса Ҳиндистон ва Покистонда ишланган бўлиб, фильмнинг барча қаҳрамонларига 2-3 нафар санъаткор овоз бермоқда. Чунки маблағ етишмайди. «Ўзбеккино» ДАК раиси Т. Юнусов шу кунларда дубляж ишини қайтадан жонлантириш учун елиб-югуриб юрибди. Зора ўзгариш бўлиб қолса.

Ўзим эса видеофильмларда, «Оқшом эртаклари»да чиқиб турибман. Ҳар йили Истиқлол байрами кунида овозим Мустақиллик майдони узра таралади: эрк ва ҳурликни тараннум этувчи шеърлар ўқийман. Бунинг учун ижодкор қадрини биладиган режиссёр Рустам Ҳамидовга меҳрим баланд. Ижоддан бўш пайтларимда рўзғор ташвишлари ва Шайхонтоҳур туманидаги «Янги Камолон» маҳалласи хотин-қизлар кенгаши раиси вазифасини бажариб, баъзи юмушлар билан банд бўламан.

«Халқ сўзи» мухбири
Гулчеҳра ЙЎЛДОШЕВА
суҳбатлашди.

Келин тушди аравадан поёндоз сол, мулойим,
Момоларнинг руҳларини шод этипти
Гулойим.

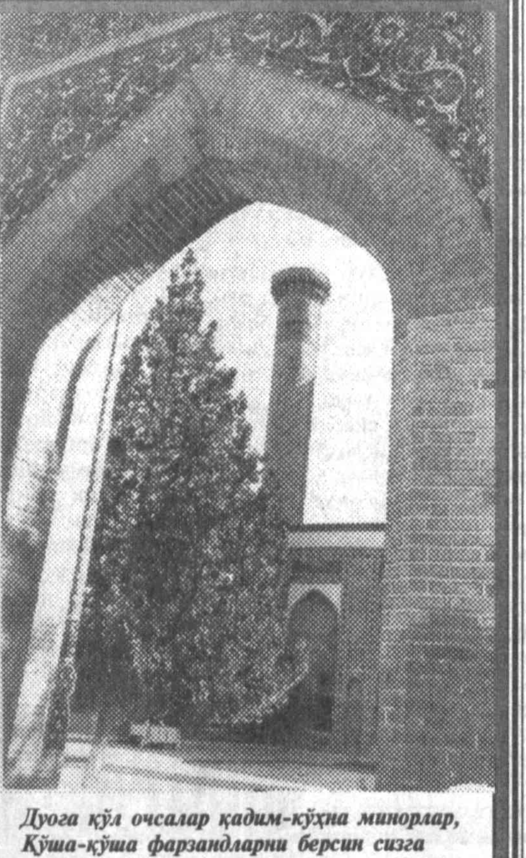

Дуога қўл очсалар қадим-кўҳна минорлар,
Қўша-қўша фарзандларни берсин сизга
Худойим.

ТАФАККУР ГУЛШАНИ

Мевага мағз бўлса бўлур пўст ҳам,
Кимсага ҳам душман зарур, дўст ҳам.
Алишер НАВОИЙ.

Дўст-ла сўзлашсанг ҳам бўлгил эҳтиёт
Душман қулоғига етишмасин, боқ
Девор ичра ҳар не десанг ҳушёр бўл,
Девор орқасида бўлмасин қулоқ
САЪДИЙ.

Икки хил одамдан қўрқиш керак: биринчиси -- ёвуз душман, иккинчиси эса маккор дўст.
ҚОБУС.

Сергап бўлма, негаки, сергаплик шундай бир бўшлиққа ўхшайдики, унда қоқиладиган тошлар ҳам кўп.
АБУЛ ФАРОЖ.

Кимки давлатингга дўст бўлса агар,
Билгил, у дўст эмас, душмандан баттар.
А. ШУКУР.

ИБН СИНО ДЕЙДИКИ...

НИЛУФАР

... Уруғи ва илдизи яралар учун фойдалидир. Илдизи ичилса ёки қуюқ суртма қилинса, талоқ шишларда фойда беради. Унинг уруғлари эса ҳар соҳада шунчали кучлидирки, ҳатто ҳайз қони кетишини тўхтатиб қўяди.

Илдизи сув билан (қўшиб) доғни йўқотиш учун қўйилади. Шароби йўтал ва зотилжамга қарши даводир.

Халқ табобатчилигида нилуфар гулидан тайёрланган дамлама сурги сифатида уйқусизлик, шунингдек, илдизидан тайёрланган дамламани қанд билан аралаштириб ич кетишда ичирилади. Илдизпоя дамламаси яна буйрак касаллигида сийдик ҳайдовчи дори сифатида ишлатилади.

Нилуфар, бинафша гулидан ҳамда бодринг ва отқулоқ уруғидан 8 граммдан олиб, унга янтоқ шакаридан 40 граммдан қўшиб аралаштирилади ва сув қўшиб, қиём ҳолига келгунча қайнатилади. Бу қиёмдан қовуқ бўшаганида ҳар куни 1 чой қошиқдан ейилса, яхши даво бўлади.

РЎЯН

... Сирка билан қўшиб темираткиларга қўйилса, тузатади. Теридаги ҳар қандай изларни кетказади.

... Жигарни, талоқни тозалайди ва улардаги тиқилмаларни очади; бу унинг хусусиятидир.

Сийдикни кучли равишда ҳайдайди, ҳатто қон сийдиради: уни ичган киши кунига ҳаммомга тушиши керак. Шохлари барглари билан бирга газандалар чаққанига фойда қилади.

Рўян илдизидан тайёрланган қайнатма ёки дамлама буйрак ва ўт йўлларидаги тошларни туширишда, подагра касаллигини даволашда ва сийдик ҳайдовчи дори сифатида ишлатилади. Асал қўшилган илдиз қайнатмасини зеҳн пасайганда, сариқ касаллигида ва сийдик ҳайдовчи дори сифатида ичилади.

КЕЛИНГ, ТИЛИМИЗНИ ҚАЙРАБ ОЛАЙЛИК ЁКИ МАҚОЛЛАР ИЗОҲИ

ТОҒНИ БАЛАНД ДЕМА, ТАЛАБ ҚИЛСАНГ ЧИҚАРСАН, ЁВНИ КУЧЛИ ДЕМА, ҒАЙРАТ ҚИЛСАНГ ЙИҚАРСАН

Ота-боболар бу ва бу каби кўпгина мақолларда она-тупроқни душман оёғи остида топтамаслик, ёвга қарши шафқасиз кураш олиб бориш, ундан асло қўрқмаслик, юртнинг дахлсизлиги, озодлиги ва мустақиллигини таъминлаш, бу олижаноб йўлда ҳатто жонни ҳам аямасликка даъват этганлар; «Юртинг қўри, элинг ўсар, қўримасанг, уйинг тўзар»; «Ватанга фалокат -- ўзингга ҳалокат»; «Она юртинг омон бўлса, ранг-рўйинг сомон бўлмас»; «Тушга нималар кирмас, душман нималар демас» (бу билан: «Тушга ҳар нарса киргандек, душман ҳам «ундоқ қилодурман-бундоқ қилодурман» деб, оғзига келганини валдирайверади. Сен бундан чўчима, жангга қўрқмасдан киравер», деб далда берганлар), «Душманнинг ғавғоси -- эшакнинг савдоси» (эшакнинг савдоси бошқа молларнинг савдосига нисбатан осонгина битади). Мазкур мақол билан «Душманнинг кўтариб келаётган ғавғоси -- эшакнинг савдосидай аҳамиятсиз, арзимаган бир нарса, қўрқмай, мардонавор ҳаракат қилсанг, уни даф этиш -- ҳеч гап эмас», деган маънода жангчиларга далда берганлар. «Йиртқични уясида янч»; «Эл нима бўлса, сен ҳам шу» «Тортишган эр, тортишмаган -- қора ер».

Бир жуфт латифа

Сочи буткул тўкилиб кетган одам паришонхотирлик билан сартарошхонага кирипти.

-- Сочимни олиб қўйсангиз. Лекин эҳтиёт бўлинг, шамоллабман шекилли, йўталаяпман.

-- Майли, ундай бўлса, шляпангизни ечмай ўтира қолинг.

***

-- Ўтган ҳафта хотинимнинг кўзига қум зарраси тушган эди. Уни олиш учун докторга уч доллар тўлашга тўғри келди.

-- Э, ҳеч гап эмас экан. Ўтган ҳафта менинг хотинимнинг кўзига пальто тушди. Уни олиш учун юз доллар тўлашга тўғри келди.

***

-- Бугун анча ёш, руҳингиз бардам кўринади, -- депти врач ўз беморига.

-- Мен сиз берган шишадаги дори қоғозига қараб иш тутдим.

-- Нима қилдингиз?

— Шиша оғзини очмай, ёпиқ ҳолда сақладим.

***

-- Сиз эҳтиётсизлик қилдингиз, -- дея ҳайдовчи йўловчига танбеҳ бермоқда. -- Мен ўн йилдан бери ҳайдовчилик қиламан, ҳозиргача бирон марта ҳам бунақа ҳодисага дуч келганим йўқ.

-- Мен ҳам кеча туғилган гўдак эмасман! -- деб эътироз билдиради йўловчи. -- Эллик йилдан бери пиёда юраман.

Ўзбек тансиқ таомлари

ПАРАМАЧ

Парамач (анжир гўмма)нинг хамирига қатиқ, тухум солиб қорасиз ва уни ўраб қўйиб оширасиз. Сўнгра оширилган хамирдан 20-30 граммли зувалачалар ясаб, қалинлиги 3-4 миллиметрли жилдлар ёясиз. Хамир жилднинг ўртасига қийма солиб чеккаларини буриштириб тугасиз. Хамир жилдни шундай тугиш керакки, парамачнинг ўртасида қийма кўриниб турадиган тангадек жойи очиқ қолсин. Ана шундай тайёрланган парамачларни товага қўйиб сариёғда пиширасиз. Қизиган ёққа аввало парамачнинг тешикли томонини қўясиз, қизаргач тўнтарасиз-да, орқаси ҳам сингиб пишгунча прамачнинг ўртасига қошиқда ёғ томизиб турасиз.

Қиймаси учун ёғлиқ қўй гўштини майда қилиб чопиб пиёз, туз ва мурч билан аралаштирасиз. Тайёр парамачни дастурхонга тортишда бетига узум сиркаси сепасиз.

Парамачнинг ҳамири учун: 1 килограмм ун, 2 стакан қатиқ, 1 дона тухум, 2 чой қошиғида туз ишлатилади. Қиймаси учун: гўшт, 3-4 бош пиёз, талабга кўра туз ва мурч кетади. Қовуриш учун 200 грамм сариёғ, бетига сепиш учун 1 ош қошиғида сирка керак бўлади.

ЗАРДОЛУ ВА...

250 грамм унга 50 грамм қандупа, қирғичда қирилган 100 грамм сариёғ, 1 дона тухум ва сирка (уксус) да сўндирилган 1 чой қошиқ истеъмол содаси солиб аралаштирилади. Тайёр хамир музлатгичда бир соатча тургач, олиб, қалинлиги 1 сантиметр бўлган қаттароқ ҳажмдаги кулча ясалади ва ёғланиб ун сепилган махсус идишга (диаметри 26 сантиметр) жойланади. Бу кулчани пишириш қуйидагича: идишга солинган хамирнинг четлари чимдиб кўтарилади, устидан ялтироқ чой қоғози қўйилади (куймаслиги учун), қоғозга бироз нўхат (ёки мош) ёйилади, идиш билан 180 даража иссиқликдаги газ печида 15 дақиқа давомида пиширилади. Сўнгра оловни ўчириб, кулча устидаги қоғоз ва нўхат олиб қўйилади.

Кулча юзига суриладиган кремни шундай таёрлаймиз: 1/8 литр сут қайнаш даражасига келтирилади, 3 дона тухум сариғи, 50 грамм шакар, 50 грамм юмшатилган сариёғ, 75 грамм ун 1 қути ванилин қўшиб, қошиқда эзиб аралаштирилади. Устидан зардолу ичимлиги (ёкиароқ аралаштирилган мева шарбати) қуйилади.

Яхши пишган, аммо эзилмаган зардолуларни (750 гр) иккига бўлиб данаги олиб ташланади. Тайёрлаб қўйилган кремни кулча юзига суртиб, устидан зардолу бўлакларни териб чиқамиз. Торт 180 даража иссиқликдаги газ печида 40 дақиқа давомида пишириб олинади. Тайёр бўлгач, юзига шакар сепилади.

Хеванинг 2500 йиллигига

НОМЛАРДА ЯШИРИНГАН ТАРИХ

Хевада машҳур бир ҳаммом бор. Анушхон ҳаммоми. Бироқ кимдан сўрасангиз уни «Анушахон ҳаммоми», дейди. Эр киши номи билан аталадиган ҳаммомнинг аёл номига ўзгартириб айтилиши ҳам шўро мафкурасининг маҳаллий аҳолини киши билмас таҳқирлаш сиёсати натижасидир.

Анушхон ким бўлган? Маълумки, бу шахс Хева хони Абулғозийнинг ўғлидир. Абулғозийнинг тарихчи эканлигини ҳисобга олсак, ўғлига нима учун «Ануш», деб исм берганлигини тушунишимиз унчалик қийин эмас. Абулғозий ўзининг «Шажараи турк» ва «Шажараи тарокима» номли тарихий асарларида турк ва туркманларнинг келиб чиқиш тарихини ўз даври нуқтаи-назаридан талқин қилган. Бироқ негадир ўғлига «Ануш», деб ном қўйганлигини, бу сўзнинг маъносини тушунтириб бермайди.

Изланишларимиздан шуни аниқладикки, «Ануш» — паҳлавийча «мангу», форсча «ўлмас руҳ» деганидир.

Ануш ўсимликлар дунёсининг мангу ҳаракати тимсолидир. Сиёвушлар сулоласини давом қилдирмоқчи бўлган хоразмликлар, хусусан, Қутбиддин Муҳаммад ибн Ануштегин отаси номининг Хоразм халқига яқинлигини ҳисобга олиб, бу сулолани Ануштегинлар (1096-1231) деб тарих зарварақларига мангу битгандир. Сўнгги Хоразмшоҳ Алоуддин Муҳаммад ибн Текеш ҳам ўз ўғлига сулоланинг боши бўлмиш зот — Анушнинг турклашган исмини қўяди. Чунки дастлабки Хоразмшоҳ билан сўнгги Хоразмшоҳни вақт жиҳатидан 100 йил ажратиб туради. Сосонийлардан бўлмиш Хисрав I нинг лақаби ҳам аслида Анушировондир.

Абулғозийхоннинг эса ана шу сўзнинг моҳиятини билмаслиги мумкин эмас эди. Оддий, ҳаммаси тушунарли бўлган бу сўзга изоҳ бериб ўтиришни ортиқча, деб билган бўлса керак. Эҳтимол, унинг даврида изоҳга ҳожат бўлмагандир.

Шу жойда яна бир Хоразмшоҳга — Отсизга ҳам изоҳ бериб ўтайлик. Адиб Собир Термизийни Амударёга чўктириб юборган бу даҳшатли шоҳнинг исми жисмига жуда мосдир. Бечора Термизий Султон Санжар билан Отсиз ўртасида бўлган курашнинг қурбони бўлди, Отсиз уни жосусликда айблайди ва шу тариқа жазолайди. Отсиз — Қутбиддин Хоразмшоҳ ўғлининг лақабидир. Отасидан сўнг тахтни эгаллаган бу зот 30 йилга яқин теварак-атрофга даҳшат солиб турган. Марвни (1141 й.), Нишопурни (1142 й.), Балх ва Хаттолонни (1153 й.) Хоразмга қўшиб олган ҳам шу зот. У ҳатто Тошкентни ҳам ер билан яксон қилган. «Отсиз» лақаби унга ана шу даҳшатли юришлари оқибатида тақалган бўлса ажабмас. Баъзи бировлар уни пиёда юрган, оти бўлмаган, деб жуда янглишадилар. Отсиз — Ғарбий Сибирь татарларида ёвуз руҳдир. У оқшомлари ёлғиз йўловчилар олдида баҳайбат дарахт ёки улкан олов бўлиб қад ростлаган. Одатда, ёмон руҳлар — алвастилар, ажиналарни оти билан аташдан қўрққанлар. Атасалар, тилга олсалар, қаршисида пайдо бўладигандек «Оти ўчсин», «Оти бошини есин», деган қарғишлар ҳам ана шу ёвуз руҳ таъсирида юзага келган.

Яна бир обиданинг номланиши ҳақида. Бу «Учавлиё» мақбарасидир. Буни ҳам қандайдир Ислом пешволари билан боғлайдилар. Аслида, уч авлиёни «уч, авлиё» десалар тўғри бўларди, яъни учадиган, учиб кетадиган.

Номларнинг ташқи маъноларига қараб, моҳиятни ғализ талқин қилиш минораларнинг изоҳида ҳам учрайди. Айниқса, Калта минор тўғрисида киши ишонмайдиган ривоятларни эшитиб, безор бўлиб кетдик. Эмишки, уста минорни чала қолдириб, қанот ясаб, учиб кетганмиш. Шундай қудратли, бадавлат ҳукмдорлар битта устага зормиди? Истасалар, битта уста қочса ёки ўлса, минорни битказиш учун дунёнинг нариги бурчагидан бўлса ҳам уста топар эди подшоҳлар. Аслида, уста қочмаган ё ўлган эмас, балки шу минорни қуришни буюрган Муҳаммад Аминхон вафот этиб қолади (1855 йил)...

Хуллас, тарихимизни ўрганиш тўғри йўналишда борсагина кутилган натижани беради.

Муҳаммад ЁҚУБ.

ТОПИШМОҚ

Муҳаббатнинг 64 та олмаси бор эди. Укаси ундан олмаларнинг тўртдан бирининг тўртдан бир қисмини беришни сўради. Муҳаббат эса укасига олмаларнинг ярмининг ярмисини беришга кўнди. Укаси Муҳаббатдан нечта олма сўради-ю, Муҳаббат унга нечта олма бермоқчи бўлди?.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Анвар ЖЎРАБОЕВ.

БЎЛИМЛАР:
Парламент 33-57-34;
Хатлар 33-07-48;
Мерос ва қадриятлар 36-29-89;
Қишлоқ хўжалиги 36-07-94;
Иқтисодиёт 36-36-65;
Маънавият 36-35-60;
Тунги муҳарририят 33-10-28.
Эълонлар 36-09-25, Вахтёр-33-10-60

МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир —Ҳ. Сатторов.
Навбатчи —Ш. Каримов.
Мусаҳҳиҳ — Ш. Режапов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001 Буюртма Г. — 0711 35460 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2 **Босишга топшириш вақти—21.00** **Таҳририятда ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.**

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Босишга топширилди — 00.40. 1 2 3 4 5 6